

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ
ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**«ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ “POLICEWOMAN” В
ХУДОЖНЬОМУ ВТІЛЕННІ: ГЕНДЕРНИЙ ТА СЕМАНТИКО-
КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТИ.»**

Виконала: студентка ІІ курсу
групи ФЛ-23-1з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Клочко Карина Костянтинівна

Керівник к.ф.н., доц. Бірюкова Д.В.
Рецензент к.ф.н., доц. Волкова М.Ю.

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин

Кафедра іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____ Ключко Карині Костянтинівни _____

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Лінгвокультурний типаж “POLICEWOMAN” в художньому втіленні: гендерний та семантико-когнітивний аспекти»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) к.ф.н., доцент Бірюкова Діана Валеріївна,

затверджені наказом УМСФ від « ____ » _____ 20__ року № _____

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ 20__ р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): теоретичні підходи до вивчення лінгвокультурного типажу в сучасній лінгвокультурології; гендерний аспект у створенні лінгвокультурних типажів у літературних творах; семантико-когнітивні моделі сприйняття образу жінки-поліцейської в англійському детективному романі; мовні засоби, за допомогою яких у творі створюється образ жінки-поліцейської. Дослідження ґрунтується на детальному аналізі детективного роману П.Д.Джеймс «An unsuitable job for a woman» і образі головної героїні.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення лінгвокультурного типажу в сучасній лінгвокультурології. 2) Дослідити гендерний аспект у створенні лінгвокультурних типажів у літературних творах. 3) Визначити семантико-когнітивні моделі сприйняття образу жінки-поліцейської в англійському детективному романі «An unsuitable job

for a woman». 4) Охарактеризувати мовні засоби, за допомогою яких у творі П. Д. Джеймс створюється образ жінки-поліцейської.

5. Консультант розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	09.09.2024	09.09.2024
Розділ 1	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	01.10.2024	01.10.2024
Розділ 2	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	04.11.2024	04.11.2024
Висновки	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	02.12.2024	02.12.2024

6. Дата видачі завдання 09.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2024	виконано
	Добір фактичного матеріалу	червень 2024	виконано
	Написання вступу	вересень 2024	виконано
	Написання теоретичного розділу	жовтень 2024	виконано
	Написання практичного розділу	листопад 2024	виконано
	Формулювання висновків	грудень 2024	виконано
	Одержання відгуку та рецензії	січень 2025	виконано
	Захист	січень 2025	виконано

Магістрант _____

К.К. Клочко

Керівник роботи _____

Д. В. Бірюкова

РЕФЕРАТ

Магістерська робота – 94 с., 60 використаних джерел, 3 додатки.

Об'єктом дослідження є лінгвокультурний типаж жінки-поліцейської в художньому творі П.Д.Джеймс «An unsuitable job for a woman». Предметом дослідження є гендерні та семантико-когнітивні аспекти створення і функціонування цього типажу в англійському детективному романі.

Метою дослідження є вивчення лінгвокультурного типажу жінки-поліцейської у художньому творі, зокрема в аспекті гендерної репрезентації та семантико-когнітивних моделей, що впливають на сприйняття цього образу в літературному дискурсі.

Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні знань про специфіку формування лінгвокультурних типажів у літературі, зокрема в детективному жанрі.

Отримані результати: дослідження показало, що лінгвокультурний типаж є ключовим інструментом для вивчення культурних і соціальних аспектів, зокрема через образ жінки-поліцейської в романі П.Д.Джеймс. Образ Корделії Грей протистоїть традиційним гендерним стереотипам, демонструючи її професійну компетентність та здатність долати суспільні упередження. Лексичні засоби автора підкреслюють її силу і рішучість, створюючи багатовимірний образ. Роман також критикує усталені уявлення про гендерні ролі та доводить, що жінки можуть успішно працювати в традиційно чоловічих професіях. Алгоритм моделювання лінгвокультурного типажу допомагає глибше зрозуміти літературні персонажі в контексті соціальних змін.

Ключові слова: лінгвокультурний типаж, міжкультурна комунікація, гендер, стереотипи, література, образи персонажів, семантико-когнітивний підхід, жінка-поліцейська, гендерні ролі, детективний роман.

SUMMARY

Linguocultural Type “POLICEWOMAN” in the Literary Embodiment: Gender, Semantic and Cognitive Aspects.

This qualification work explores the linguocultural type of a policewoman within the context of English literature, with a particular focus on P. D. James’s detective novel “An Unsuitable Job for a Woman.” The research aims to analyze the gender, semantic, and cognitive aspects involved in creating the image of a policewoman, who challenges traditional societal stereotypes and expectations. By examining the linguistic and cultural representation of the female detective, this study sheds light on how the professional identity of the character is constructed through language and how gender roles are reflected in literary discourse.

The analysis demonstrates how linguistic tools, narrative techniques, and gendered language contribute to the portrayal of the female detective as an individual who defies conventional notions of femininity while negotiating her professional and personal identity in a male-dominated sphere.

The structure of the research includes two main sections. The first section is dedicated to the theoretical framework, focusing on the concept of the linguocultural type and its role in intercultural communication. This part also explores the intersection of gender studies, cognitive semantics, and literary analysis as methodological tools for studying character representation. The second section provides a detailed analysis of the linguocultural type “policewoman,” based on the textual and contextual examination of “An Unsuitable Job for a Woman.” Here, attention is given to how P. D. James constructs the character of Cordelia Gray as a complex, multidimensional figure who simultaneously conforms to and subverts traditional gender stereotypes.

The research highlights the significance of such representations in fostering broader discussions about gender equality, professional roles, and the sociocultural implications of portraying women in nontraditional professions in literature.

Keywords: *linguocultural type, intercultural communication, gender, stereotypes, literature, character images, semantic-cognitive approach, female policewoman, gender roles, detective novel.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ.....	6
1.1. «Лінгвокультурний типаж» як ключове поняття лінгвокультурології....	6
1.1.1. Лінгвокультурологія: становлення, розвиток, базові поняття.....	6
1.1.2.«Лінгвокультурний типаж»: тлумачення поняття.....	17
1.1.3. Гендерний аспект у формуванні лінгвокультурного типажу.....	21
1.1.4. Семантико-когнітивний підхід до вивчення лінгвокультурного типажу.....	23
1.1.5. Моделі репрезентації гендерних типажів у літературному дискурсі.....	25
1.2. Алгоритм моделювання лінгвокультурного типажу.....	26
1.2.1. Структура і компоненти лінгвокультурного типажу.....	27
1.2.2. Взаємодія соціальних, культурних і мовних факторів у створенні типажу.....	28
1.2.3. Етапи побудови лінгвокультурної моделі персонажів у художніх творах.....	30
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ ТИПАЖУ «POLICEWOMEN».....	36
2.1. Лексичні та стилістичні особливості створення типажу.....	36
2.1.1. Лексична характеристика образу «поліцейська» в англійському детективному романі.....	49
2.1.2. Стилiстичні прийоми у зображенні жінки-поліцейської.....	52
2.1.3. Мовні засоби та прийоми створення образу «поліцейська».....	54
2.2. Гендерні та семантико-когнітивні аспекти зображення жінки-поліцейської.....	58
2.2.1. Семантичний аналіз лексики, що характеризує жінку-поліцейську.....	61
2.2.2. Когнітивні моделі сприйняття жінок-поліцейських у суспільстві.....	64
2.2.3. Гендерні аспекти в характеристиці професійної діяльності жінки-поліцейської.....	66
2.3. Гендерні стереотипи у формуванні образу жінки-поліцейської.....	70
2.3.1. Критика стереотипів у літературних творах детективного жанру.....	73
2.3.2. Роль соціокультурних стереотипів у формуванні персонажа.....	75

2.3.3.Протиставлення гендерних ролей у створенні жіночого типуажу поліцейської.....	78
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Лінгвокультурний типаж є важливим аспектом вивчення міжкультурної комунікації, що відображає взаємодію мовних, культурних та когнітивних елементів у створенні образів персонажів. У сучасній лінгвокультурології увага приділяється не лише тому, як мова відображає культуру, але й тому, як культурні цінності і стереотипи формують певні типажі в літературі та інших формах мистецтва. У цьому контексті, гендерні аспекти відіграють ключову роль у створенні образів, які відображають соціальні очікування та культурні норми стосовно чоловіків та жінок.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю аналізу лінгвокультурного типажу жінки-поліцейської («policewoman») в англійській літературі, зокрема у детективному романі П. Д. Джеймс «An Unsuitable Job for a Woman». У цьому творі жінка-поліцейська виступає як нетиповий персонаж, що протистоїть традиційним гендерним стереотипам, закріпленим у суспільстві. Образ жінки-поліцейської є цікавим з точки зору семантико-когнітивного підходу, оскільки дозволяє вивчити, як через мовні засоби конструюються уявлення про гендерні ролі та професійну ідентичність у літературному дискурсі.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до аналізу образу жінки-поліцейської через призму лінгвокультурного, гендерного та когнітивного аспектів.

Об'єктом дослідження є лінгвокультурний типаж жінки-поліцейської в художньому творі. Предметом дослідження є гендерні та семантико-когнітивні аспекти створення і функціонування цього типажу в англійському детективному романі.

Метою дослідження є вивчення лінгвокультурного типажу жінки-поліцейської у художньому творі, зокрема в аспекті гендерної репрезентації

та семантико-когнітивних моделей, що впливають на сприйняття цього образу в літературному дискурсі.

Для досягнення мети ставляться наступні завдання:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення лінгвокультурного типажу в сучасній лінгвокультурології.
2. Дослідити гендерний аспект у створенні лінгвокультурних типажів у літературних творах.
3. Визначити семантико-когнітивні моделі сприйняття образу жінки-поліцейської в англійському детективному романі.
4. Охарактеризувати мовні засоби, за допомогою яких у творі П. Д. Джеймс створюється образ жінки-поліцейської.

Методи дослідження. У дослідженні був використаний комплекс загальнонаукових та лінгвістичних методів, а саме: гіпотетико-дедуктивний метод (для здійснення відбору фактичного матеріалу); описовий метод (короткий виклад вже наявних наукових досліджень, що стосуються досліджуваної теми); метод аналізу та метод класифікації (обґрунтування теоретичної інформації, аналіз підходів до класифікацій різних понять); метод лінгвокультурологічного і кореляційного аналізу (для визначення характерних рис соціокультурного типу «поліцейська», закарбованого у свідомості сучасної англійської лінгвокультурної спільноти), а також інтерпретаційно-текстовий і контекстуальний аналіз (для розкриття внутрішніх закономірностей художніх текстів).

Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні знань про специфіку формування лінгвокультурних типажів у літературі, зокрема в детективному жанрі.

Практична значимість полягає в можливості застосування отриманих результатів у лінгвокультурологічних та гендерних дослідженнях, а також у курсах, присвячених аналізу художньої літератури.

Структура роботи включає два розділи: Перший розділ зосереджений на теоретичних засадах вивчення лінгвокультурного типажу. У ньому подано детальний аналіз основних понять і концепцій, пов'язаних із досліджуваною темою, розглядаються підходи до визначення лінгвокультурного типажу, а також окреслюються його характеристики та особливості. Окрему увагу приділено зв'язку між мовою, культурою та образом певних соціальних чи професійних типажів у літературі.

Другий розділ є практичним і присвячений аналізу конкретного лінгвокультурного типажу — «*policewoman*» — на основі матеріалу роману П. Д. Джеймс. У цьому розділі досліджуються мовні засоби, якими авторка створює образ жінки-поліцейської, розкриваються її соціокультурні риси, стереотипи та роль у сюжеті твору. Практичний аналіз дозволяє показати, як мова та культура взаємодіють у літературному тексті, формуючи багатогранний образ.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи. Додатки містять добірку лексем, які стали фактичним матеріалом дослідження.

Загальна кількість сторінок 94, кількість використаних джерел 60.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ

1.1. «Лінгвокультурний типаж» як ключове поняття лінгвокультурології

Лінгвокультурний типаж є одним із ключових понять лінгвокультурології, що поєднує мовні та культурні характеристики у відображенні національно-культурних стереотипів і соціальних ролей. Він виступає когнітивно-семіотичною моделлю, яка формує образ особистості в художніх творах та реальному житті через призму мовних засобів. Лінгвокультурний типаж базується на суспільних стереотипах, що відображають соціальні та культурні норми. Гендерний аспект відіграє важливу роль у створенні типажів, дозволяючи досліджувати взаємодію мови та соціальних уявлень про гендерні ролі [Сукаленко, с.103].

1.1.1. Лінгвокультурологія: становлення, розвиток, базові поняття

Лінгвокультурологія як окрема наукова дисципліна виникла на перетині лінгвістики та культурології, поєднуючи вивчення мови з культурними феноменами. Вона прагне дослідити, як мова не лише відображає, але й формує культурні концепти, норми, стереотипи та моделі поведінки. Її основним завданням є аналіз взаємозв'язку між мовою та культурою через призму мовних засобів, що репрезентують культурні реалії, і які стають важливими елементами комунікативної взаємодії між носіями мови. Лінгвокультурологія є науковою дисципліною, що виникла в межах функціонально-прагматичного підходу і досліджує засоби та способи реалізації культурної функції мови в дискурсі. Мова й культура, опираючись на знакові системи, відображають світогляд народу та змінюються разом з його історичним розвитком. Взаємодіючи, вони

структурують когнітивну діяльність людини, формують її ціннісну картину світу, впливають на суспільну поведінку та прийняття рішень. Дослідники цієї галузі зосереджуються на специфічних мовно-культурних зв'язках, властивих окремим соціальним групам (етнічним, національним, віковим, гендерним, професійним тощо). Крім того, вивчаються й загальні мовно-культурні досягнення людства. Мова не тільки зберігає та передає знання про культурну спадщину й історичну пам'ять, але й відображає почуття та емоції, що збагачують словесно-художню творчість етносу. Усе мовне, коріниться у культурних досягненнях спільноти. Лінгвокультурна спільнота має спільний досвід матеріальної та духовної діяльності, а також систему культурних кодів. Досліджуються не лише явища окремого етносу, але й порівняння національних лінгвокультур, що сприяє розробці комунікативних стратегій для порозуміння між народами. Культурно специфічні елементи вивчаються як у статичному стані, так і в динаміці, щоб виявити чинники, які впливають на організацію систем і субсистем [Третяк, с. 54].

Дослідження лінгвосубкультур і мовного вираження різних типів культур є перспективним напрямком. Наприклад, учені відзначають, що маскулінні культури орієнтовані на силу, владу і індивідуалізм, тоді як фемінні культури акцентують увагу на співчутті, інтеграції та почутті єдності. Актуальним залишається аналіз процесів інкультурації (засвоєння рідної культури через родину, друзів і освіту), акультурації (освоєння елементів іншої культури), а також феноменів культурного шоку та інших.

Лінгвокультурологія, за твердженням дослідників, сформувалася на стику соціо- та етнолінгвістики, хоча її проблематика значно ширша. Вона охоплює культури різних епох, соціальних, вікових, гендерних, професійних і релігійних груп. Лінгвокультурологія відрізняється від етнолінгвістики своїм фокусом на сучасний стан мови і культури, а також матеріалом дослідження, який включає живі комунікативні процеси і тексти

літературного, філософського, релігійного та фольклорного характеру як джерела культурної інформації. Ще одна особливість полягає в тому, що лінгвокультурологія досліджує досягнення світової культури, зокрема різноманітних субкультур (молоді, спортсменів, науковців, жінок і чоловіків, мешканців різних регіонів тощо). Вона інтегративна за своєю природою і базується на глибинній асоціативній семантиці, що передбачає залучення знань із таких дисциплін, як етнолінгвістика (яка вивчає відображення специфічного світобачення етносу в мові), лінгвокраїнознавство (аналізує культурно-історичні особливості, зафіксовані в мовних знаках), лінгвістика тексту (вивчає правила побудови тексту і вираження його категорій), семасіологія (досліджує лексичну семантику), лінгвокогнітологія (аналізує ментальні структури від індивідуальних до колективних), соціолінгвістика (вивчає соціальний аспект мови) і міжкультурна комунікація (досліджує комунікацію з урахуванням культурних особливостей). У своїх дослідженнях лінгвокультурологія враховує дані з психології, соціології, історії, літературознавства, етнології та інших наук [Коч, с. 28].

Лінгвокультурологія є сучасною інтегративною дисципліною, яка об'єднує мовознавство та культурологію і викликає активні дискусії серед науковців щодо визначення її предмета та об'єкта. Ця галузь дослідження має на меті вивчення зв'язків між мовою, як засобом комунікації, і культурою, як системою цінностей, норм і традицій. Об'єктом дослідження вважається відображення культурних явищ у мові, а також культура, що розглядається через мовну призму. У цьому контексті предметом виступають елементи мови, що акумулюють культурну інформацію, та дискурсивні практики, які відображають цінності й сенси конкретної спільноти.

Інші підходи трактують об'єкт як продукти пізнавальної діяльності, що включають суб'єктивні образи, сенси й цінності, тоді як предметом є

мовна та дискурсивна діяльність, розглянута з позиції ціннісно-семантичної перспективи. Особливу увагу приділяють аксіологічним характеристикам мовних одиниць, адже саме вони дозволяють досліджувати мову як носія культурних смислів.

Дослідники також наголошують на важливості взаємодії мови та культури як ключового об'єкта лінгвокультурології, акцентуючи на тому, що предмет дисципліни охоплює мовні одиниці, які відображають культурні цінності, та специфічні форми комунікації. Інший погляд зосереджується на співвідношенні мови та культури, де предметом є тексти, які акумулюють світоглядні, етичні та естетичні уявлення певної мовної спільноти.

Таким чином, об'єкт лінгвокультурології має двоїсту природу, яка полягає у взаємодії мовної та культурної сфер, а предмет дослідження визначається через аналіз мовних одиниць, текстів і дискурсивних практик. Ця дисципліна сприяє глибшому розумінню того, як мова формує й транслює культурні цінності, і, навпаки, як культура впливає на мовні структури та форми вираження [Матузкова, с. 28].

За даними «Лінгвістичної енциклопедії» під ред. О. Селіванової, об'єктом лінгвокультурології є мовні системи та їхні дискурсивні продукти, які передають культурно значущу інформацію, а предметом — способи вербалізації цієї інформації в мові та мовленні. Це тлумачення відображає оптимальне врахування як мовних, так і культурних аспектів у процесі аналізу лінгвокультурем [Бондаренко, с. 12].

Аналізуючи сучасний стан лінгвокультурології, слід відзначити, що вивчення її проблем вимагає значних зусиль. Основні завдання, що стоять перед науковцями в цій сфері, включають: уточнення існуючих принципів дослідження та обґрунтування нових; визначення ключових термінів, таких як лінгвокультурний код, стереотип, концепт, фрагмент картини світу та ін.; оновлення та розширення термінологічного апарату лінгвокультурологічних досліджень; адаптацію традиційних лінгвістичних

методів (етимологічного, компонентного, дистрибутивного, контекстуально-інтерпретаційного аналізу тощо) для пояснення лінгвокультурних явищ; розробку специфічних методик для виявлення імпліцитної інформації; пошук механізмів взаємодії між мовою і культурою; створення критеріїв для лінгвокультурно маркованих явищ; визначення системи лінгвокультурологічної компетентності та ін [Bondarenko, с. 43].

Відомо, що основи цієї дисципліни були закладені в працях учених ХІХ століття, які аналізували сутність культурно значущих мовних явищ, таких як ідея унікальності народного духу І. Гердера, теорія впливу мовної специфіки на сприйняття світу В. фон Гумбольдта, концепція фольклору як похідної від мови О. Потебні, теорія зв'язку історії мови з життям народу Ф. Буслаєва, а також концепція відношення світогляду слов'ян до їхньої усної народної творчості О. Афанасьєва [Bondarenko, с. 5].

Поштовхом для розвитку лінгвокультурології стала гіпотеза мовної відносності, запропонована американськими дослідниками Е. Сепіром та Б. Ворфом у 20-х роках ХХ століття. Вона стверджує, що специфіка мовних структур визначає межі сприйняття й пізнання реальності, адже мова не тільки відображає, а й формує мислення. Хоча ця теорія зазнала критики, її основні ідеї про етнокультурні особливості мовних явищ стали каталізатором лінгвокультурологічних досліджень [Bondarenko, с. 59].

У 80-х роках ХХ століття була розроблена теорія концептуальної метафори (зокрема в роботі «Метафори, якими ми живемо» Дж. Лакоффа та М. Джонсона), що стимулювала формування когнітивного напрямку в лінгвокультурології. У польсько-австралійській школі А. Вежбицької була розроблена концепція семантичних примітивів, які були виявлені шляхом емпіричного дослідження. Цей реєстр складається з базових слів, необхідних для опису інших лексико-семантичних елементів. У праці «Ментальна мова» наведено такий перелік: субстантиви (я, ти, хтось, щось, люди); детермінатори та квантифікатори (цей, інший, один, два, увесь,

багато); предикати ментальних станів (думати, говорити, знати, хотіти, відчувати); дії та події (робити, траплятися, відбуватися); оцінки (гарний, поганий); дескриптори (великий, маленький); інтенсифікатор (дуже); метапредикати (не, ні, якщо, через, дуже, як, подібний); час і місце (коли, де, до, після, під, над); таксономія, партономія (вид, частина та ін.). Однак деякі мовознавці критикують цю концепцію за використання методу інтроспекції [А. Bondarenko, Y. Bondarenko, с. 61].

Однак її використовують для аналізу ключових термінів лінгвокультури та її сценаріїв, а також для опису відмінностей між схожими словами і їх значеннями в різних культурних контекстах. Лінгвокультурологія досліджує засоби та методи втілення культурологічної функції мови в рамках дискурсивної практики. Спираючись на певні знакові системи, мова та культура відображають світогляд народу та підлягають трансформаціям у процесі історичного розвитку. Постійно взаємодіючи, вони структурують когнітивну діяльність людини, формують її систему цінностей і поведінкові механізми.

Дослідники, які займаються лінгвокультурологічними студіями, аналізують специфічні цінності, співвідношення та стереотипи, характерні для певних суспільств. Мова відображає як матеріальні, так і духовні досягнення етносів, націй та соціальних груп, відповідно до вікових, професійних, релігійних, гендерних ознак тощо. Значний внесок у розвиток лінгвокультурології зробили роботи Н. Арутюнової (логічний аналіз лінгвокультурних явищ), Ю. Степанова (дослідження лінгвоконцептів як культурних констант), М. Толстого та С. Толстої (характеристика етнолінгвальних феноменів слов'янських культур), С. Воробйова (обґрунтування терміна «лінгвокультурема»), М. Алефіренка (вчення про ціннісно-культурний простір мови), В. Телії (аналіз фразеологізмів як лінгвокультурних продуктів) і В. Красних (типологія прецедентних феноменів) та ін. Значну роль у розвитку цього напрямку мовознавства

відіграли польські лінгвісти, такі як А. Вежбицька (визначення особливостей лінгвокультури на основі її ключових слів) та Є. Бартмінський (теорія етнокультурного профілювання), а також білоруська дослідниця В. Маслова (характеристика репрезентативних явищ лінгвокультури) і казахська мовознавиця Г. Алімжанова (зіставна лінгвокультурологія, яка охоплює вивчення реалем, вокативів, ритуалізованих комунікативних ситуацій та культурно маркованих концептів).

Українські дослідники, такі як С. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Кононенко, І. Голубовська, О. Селіванова, А. Мойсієнко, Н. Слухай, О. Левченко, Н. Мех та Т. Вільчинська, досліджують особливості національної лінгвокультури. Л. Кравець запровадила диференційний підхід до лінгвокультурологічних досліджень, виділивши фразеологічно спрямований (В. Ужченко, О. Селіванова та ін.), концептологічний (В. Кононенко, Л. Лисиченко та ін.), лексикографічний (В. Жайворонок та ін.) і лінгводидактичний (В. Кононенко, Л. Мацько та ін.) напрямки. Дослідження в цій сфері тривають, враховуючи необхідність розробки класифікаційних критеріїв [Мех, с. 3].

Оскільки в науковому середовищі вже протягом 14 років функціонує значний обсяг наукових текстів, виникає потреба розглянути інші аспекти української лінгвокультурології. Безліч досліджень підтверджують вагомі досягнення українських вчених у цій дисципліні. Зокрема, праці науковців вітчизняних університетів і АН України сприяли формуванню основ лінгвокультурологічних досліджень. Етнолінгвістичний аспект визначає етнокультурний контекст мовних знаків і процесів. У своїй монографії «Українська етнолінгвістика» В. Жайворонок описав константи, які забезпечують стабільність і стереотипність лінгвокультури, а також підкреслив роль ментальних і психологічних особливостей у міфологізації реальності. У словнику «Знаки української етнокультури» він представив приклади з давньої української літератури, усної народної творчості,

літописів і біблійних текстів, що ілюструє широкий спектр джерел, які формують українську лінгвокультуру [Манакін, с. 10].

Особливості мовно-культурних елементів встановлюють межі між уявленнями, у яких на аксіосемантичному тлі формується світобуття для представників різних етносів. І. Голубовська, реалізуючи етнокультурний підхід, досліджувала образи універсуму (у монографії «Етнічні особливості мовних картин світу»), спираючись на одиниці не лише лексико-семантичного, а й граматичного рівнів. У своїй праці вона представила дані, що свідчать про різниці в картинах світу різних народів, зокрема українців, росіян і англійців. Н. Слухай вивчала особливості словесної образності виразників близьких етнокультурних пластів у своїй монографії «Художній образ у дзеркалі міфу етносу». У процесі називання об'єктів матеріальної та духовної культури різні спільноти використовують специфічний набір фонових знань [Сукаленко, с. 15].

О. Селіванова розробила вчення про прецедентну мотивацію номінацій в етнокультурі, систематизуючи основи етнокультурної компетентності (монографія «Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке»). Аналіз різнорідних реалій і понять підкреслює особливий погляд представників однієї етнокультурної спільноти. Фразеологізми формують багатогранність картин світу. О. Левченко, відома своїми порівняльними дослідженнями фразеологічних систем слов'янських мов, є авторкою п'ятимовного словника порівнянь, що ілюструє специфіку лінгвокультурних асоціацій.

Етнічне маркування та пов'язані з ним функції мовних одиниць укріплюють культурну самобутність у фольклорних текстах. Дослідники, такі як С. Єрмоленко, Т. Беценко та А. Мойсієнко, описали лінгвальні знаки етнокультури в різних жанрах усної народної творчості (думки, пісні, загадки, замовляння тощо). Наприклад, у монографії Т. Беценко «Мова українських народних дум: текстообразні універсалії» аналізуються

мовні одиниці, які є виразниками антропоцентричної категорії та текстового континууму. Аналіз був здійснений з тематично-подієвого, логіко-граматичного, структурно-композиційного та стилістичного аспектів.

Суспільне сприйняття, яке формує історію нації, укладене у специфічних шифрах знань і відчуттів. Культурні досягнення закріплюються через лінгвальну стереотипізацію. На лексикографічному матеріалі Т. Семашко досліджено закономірності вербалізації сенсорного коду (монографія «Мовні стереотипи із сенсорним компонентом в українській лінгвокультурі»). А. Бондаренко, використовуючи сполучуваність лексики темпоральної групи в складі фразеологізмів та етимологічний аналіз, виявила основні когнітивно-семантичні вектори часу в наївній картині світу, що формують уявлення про темпоральний код українців (монографія «Темпоральність у поетичній мові ХХ ст.»). Стилiстичний аспект досліджень в цій галузі мовознавства охоплює організацію художнього дискурсу з акцентом на естетично валентній мовотворчості. С. Єрмоленко розробила концепцію лінгвосеміотичних культурних феноменів (монографія «Мовно-естетичні знаки української культури») [Бондаренко, с. 305].

Традиційність у лінгвокультурі проявляється через відображення в мові всіх суспільних змін. Л. Ставицька описала національно марковані мовні одиниці в контексті культурних явищ певної епохи у своїй монографії «Естетика слова в українській поезії 10–30-их рр. ХХ ст.». Досліджуючи результати розвитку образних стереотипів, дослідниця виявила зв'язок між загальнонародною нормою та специфікою мистецького напрямку, а також словесно-художніми ідіосистемами.

Лінгвокогнітивний аспект охоплює численні праці українських науковців, які створювали методики для вивчення національно маркованих концептів як форм репрезентації знань, уявлень і переживань представників національної культури. Дослідники аналізують вербалізацію когнітивних

структур, сформованих у релігійних, художніх, публіцистичних текстах і розмовній мові. Наприклад, М. Скаб, використовуючи парадигматичний, синтагматичний та словотвірний підходи, вивчила динаміку концепту «душа» в українській мовносвітоглядній системі, включивши її в лінгвокультурний контекст обрядовості та переживань етносу, а також описала її як форму релігійної свідомості. Вона представила сакральну сферу як регульовану, структуровану та прогнозовану.

Лінгвокультурні особливості народу суттєво впливають на його вірування. Т. Вільчинська провела дослідження «Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII–XVIII ст.», розглядаючи язичницький і християнський світогляди. Системні лінгвоконцептологічні студії допомагають виявити когнітивний вимір. Науковці звертають увагу не лише на релігійну, але й на мистецьку модель світу. В. Іващенко в своїй монографії «Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу» аналізує структуру концепту «кобзар», досліджуючи механізми та параметри моделювання в мистецтвознавстві. На основі аналізу макрополів, які вербалізують концепт *logos* (Розум, Мова, Творчість, Закон) у різних текстах, Н. Мех розробила багатовимірне поняття «лінгвокультурологема» (в її докторській дисертації «Лінгвокультурологема ЛОГОС: когнітивний, прагматичний, функціонально-стилістичний аспекти»). В цій праці обґрунтовано кореляції даної категорії зі змістом понять мова, розум, творчість, закон. Концепт «логос» розглядається як універсалія на вершині ієрархії смислових утворень концептосфери.

Лінгвокультурну специфіку також визначають гендерні стереотипи: кожен етнос по-своєму тлумачить узагальнені образи жінки та чоловіка. Т. Сукаленко створила модель метафоричного вираження концепту «жінка» в українській лінгвокультурі. Аналізуючи мікроконцепти, пов'язані з різними характеристиками, мовознавиця з'ясувала образну репрезентацію статі (монографія «Метафоричне вираження концепту «жінка» в українській

мові»). Вона розмежувала когнітивні паралелі, що допомагають зрозуміти особливості сприйняття жінки в українській лінгвокультурі, вказуючи на аналогії з природою, архетипами, твариною, птахом, рослиною, артефактами та міфічними істотами. У контексті «гендерного буму» визначаються архетипні, міфологічні та оцінні аспекти фемінно маркованих метафор. Підхід до аналізу репрезентації знань в українській лінгвістиці враховує множинність когнітивних структур [А. Bondarenko, Y. Bondarenko, с. 57].

В. Кононенко відомий завдяки виданню «Концепти українського дискурсу» та іншим працям, у яких аналізуються культурно марковані одиниці, такі як доля, воля, надія, гріх, мати, земля та інші, з визначенням їхньої взаємозв'язку з творчістю класиків української літератури. Лінгвокультурні знання також включають структури фреймів. Л. Кравець виявила основні донорські та реципієнтні зони, окреслила когнітивну карту метафор української поезії ХХ століття та пояснила фактори метафоричного динамізму, використовуючи компаративний фрейм (монографія «Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.»). Таким чином, можна виокремити два основні підходи до вивчення структур репрезентації знань: інтенсивний (фокус на одному концепті) та екстенсивний (дослідження кількох когнітивних структур).

У межах соціолінгвістичного аспекту лінгвокультурологічних досліджень вчені аналізують явища, пов'язані з виходом за межі мовної норми у контексті ігрових традицій національної культури, спрямованих на карнавалізацію повсякденного спілкування, що допомагає нейтралізувати психічний негатив від буденності. «Перший словник українського молодіжного сленгу», укладений С. Пиркало (під редакцією Ю. Мосенкіса), є «піонерським» лексикографічним виданням, що відображає цей аспект. Досліджуючи обценну лексику в контексті соціокультурної ситуації епохи, Л. Ставицька дійшла висновку, що в дискурсивному просторі жаргонні

слова стають втіленням альтернативної позиції, яка суперечить загальноприйнятим нормам поведінки. Відомі напрацювання дослідниці, такі як «Короткий словник жаргонної лексики української мови», «Український жаргон. Словник», «Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників», та інші, містять зауваження про використання позанормативної лексики як вияв самотньої сміхової культури українців в умовах соціальних труднощів. Л. Ставицька підкреслила, що в лінгвокультурному просторі жаргонізмів існує не лише індивід, а й покоління, а також етнос в цілому [Ставицька, с. 39].

1.1.2. «Лінгвокультурний типаж»: тлумачення поняття

Лінгвокультурний типаж є важливою категорією, що включає у себе два основних аспекти: мовний і культурний. Він охоплює мовні особливості, які є характерними для певного типу особистості, та культурні риси, що визначають соціально значущу поведінку цього типажу в суспільстві. Культурні реалії можуть варіюватися від конкретних предметів або явищ до абстрактних понять, які отримують мовне вираження через певні стереотипи, образи або типажі. Одним із важливих понять у цій сфері є лінгвокультурний типаж, який виступає як когнітивно-семіотична модель, що відображає національно-культурні характеристики та соціальні ролі особистості в художньому дискурсі або в мовленнєвій поведінці [Савчук, с. 756].

Як відзначає Т. Л. Сукаленко у своєму дослідженні лінгвокультурних типажів в українській художній літературі ХІХ століття, лінгвокультурні типажі можуть втілювати різноманітні суспільні та культурні ролі, такі як герой, антагоніст або соціально значуща постать, та мають суттєве значення для розуміння національної культури через літературні твори [Сукаленко, с. 45]. Ці типажі відображають усталені культурні стереотипи, що закріплені

в суспільній свідомості і проявляються через мовні засоби, які використовуються для їхньої репрезентації.

Типажі, які зображують певні соціальні чи гендерні ролі, формуються на основі усталених суспільних стереотипів, і мова слугує одним із основних інструментів для їх закріплення або трансформації. У цьому контексті лінгвокультурний типаж є важливим інструментом для дослідження впливу культури на формування мовної картини світу. Н. В. Коч підкреслює, що лінгвокультурний типаж є не лише способом відображення національної ментальності, але й важливою когнітивною моделлю, яка визначає поведінкові й ціннісні орієнтири в межах конкретної культури. Це означає, що за допомогою мови ми можемо не лише передавати інформацію про певний соціальний типаж, але й відтворювати або змінювати його сприйняття у суспільстві [Коч, с. 146].

Особливу увагу в сучасній лінгвокультурології приділяють вивченню лінгвокультурних типажів у літературних творах, адже література відіграє ключову роль у формуванні і трансляції культурних стереотипів і ідеалів. Лінгвокультурні типажі часто втілюються через образи літературних персонажів, які відображають суспільні очікування і культурні реалії певної епохи чи національної традиції. Наприклад, О. П. Демиденко аналізує лінгвокультурні типажі британців та українців у своїй роботі, вказуючи на те, як мовні засоби виражають такі поняття, як "джентльмен" чи "козак", що мають різні когнітивні та семіотичні основи в британській та українській культурах [Демиденко, с. 23].

Гендерний аспект відіграє важливу роль у формуванні лінгвокультурного типуажу, оскільки гендерні ролі є невід'ємною частиною соціокультурних уявлень. У цьому контексті мовні засоби відображають соціальні уявлення про гендерні ролі та культурні стереотипи. Жаргонні та неформальні мовні одиниці часто стають виразниками гендерних стереотипів, що дозволяє вивчати їх через призму лінгвокультурологічного

аналізу. Важливо зазначити, що ці стереотипи можуть не лише закріплювати існуючі соціальні ролі, але й викликати їх переосмислення, що особливо проявляється в сучасних літературних творах, де гендерні норми піддаються критиці [Солодка, с. 10].

Таким чином, лінгвокультурний типаж є важливим поняттям лінгвокультурології, яке дозволяє вивчати національні та культурні особливості через призму мови. Це поняття охоплює як гендерні, так і семантико-когнітивні аспекти, що впливають на формування соціальних стереотипів і культурних норм у літературному та повсякденному дискурсі.

Як і у випадку визначення реальності концептів загалом, реальність лінгвокультурного типажу (ЛКТ) як різновиду концепту є складною багатогранною проблемою, пов'язаною з питанням визначення його змісту, структури та методів, за допомогою яких цей зміст можна повноцінно розкрити. ЛКТ охоплює елементи національної культури, закладені у мовних формах, які проявляються через стереотипи поведінки, світогляд, цінності та ідеали, що характерні для певного соціуму.

Сучасні дослідження у сфері мовознавства активно зосереджуються на пошуку шляхів вирішення цих питань, використовуючи різноманітні міждисциплінарні підходи, такі як когнітивний аналіз, етнолінгвістика, дискурсологія та культурологія. Окрім цього, важливим аспектом стає врахування динамічного характеру культурних змін, які впливають на формування та трансформацію ЛКТ у мовному середовищі.

Попри значні досягнення, масштаб проблеми передбачає необхідність подальшого розвитку теорії та методології опису ЛКТ. Зокрема, необхідно вдосконалювати інструменти аналізу мовних даних, розробляти стандарти для їхньої систематизації, а також уточнювати критерії, що визначають межі ЛКТ як окремого мовного феномену. Окремої уваги потребує ідентифікація об'єктивних перешкод, таких як суб'єктивність інтерпретації дослідників,

обмеженість емпіричного матеріалу або складність співвіднесення мовних даних із культурними реаліями.

Таким чином, подальший розвиток досліджень у цій сфері є важливим не лише для мовознавства, а й для культурології, соціології та інших наук, що вивчають взаємодію мови, культури та суспільства [Сукаленко, с. 50].

Розглядаючи основний матеріал, першим варто зазначити термінологічну невизначеність поняття ЛКТ, яке частково перетинається з такими термінами, як «мовна особистість», «лінгвокультурний портрет», «мовленнєвий портрет», «стереотип» тощо. У визначенні ЛКТ, запропонованому В. Карасиком, акцент робиться на його ціннісній орієнтації, що є ключовим фактором його відмінності від аналогічних понять. Цей концепт узагальнює соціальний образ, характерний своєю знаковою поведінкою (вербальною і невербальною) у межах конкретної культури. Мовна особистість, на відміну від ЛКТ, хоча й передбачає типізацію, є індивідуалізованим утворенням свідомості з власними мовленнєвими характеристиками, що формуються впродовж життя. Вплив соціокультурних факторів на розвиток мовної особистості є вагомим, але не вирішальним (як це властиво для ЛКТ) [Марчук, с. 34].

Серед найважливіших компонентів мовної особистості є рівень мовної компетенції, тоді як для ЛКТ ключовим є аксіологічний аспект, який проявляється на рівні ціннісних орієнтацій суспільства на основі базових культурних ідей. Об'єктивне обґрунтування функціонування певного ЛКТ у конкретній культурі можливе лише через культурологічні, філософські, релігійні чи психологічні концепції, що пояснюють механізми його формування.

ЛКТ має багато спільного зі стереотипами, зокрема ретротипами, які, за У. Ліппманом, є прийнятими в історичній спільноті зразками сприйняття інформації на основі попереднього соціального досвіду. Стереотипи про

народи, як-от шведів, німців або англійців, лягають в основу ЛКТ і відображаються в літературі, фольклорі та етнографічних дослідженнях [Щербина, с. 76].

1.1.3. Гендерний аспект у формуванні лінгвокультурного типу

Гендерний аспект є одним із ключових елементів у формуванні лінгвокультурного типу, оскільки мова відображає й водночас впливає на культурні уявлення про роль чоловіків та жінок у суспільстві. Лінгвокультурний тип формується на перетині лінгвістичних та культурних факторів, де гендер виступає важливим чинником в конструюванні соціальних ролей і стереотипів, які закріплюються та транслюються через мовні засоби.

Як зазначає О. О. Селіванова, гендер впливає на мовленнєву поведінку, мовні стратегії і вибір мовних засобів, що репрезентують соціальні ролі, закріплені в суспільстві [Селіванова, с. 25]. Лінгвокультурний тип, таким чином, не тільки відтворює традиційні уявлення про чоловічі та жіночі ролі, але й створює нові моделі поведінки, які можуть бути альтернативою або навіть протиставленням існуючим стереотипам. Це особливо помітно в літературних творах, де гендерні стереотипи використовуються для того, щоб відобразити соціальну роль персонажа або підкреслити певні його характеристики.

У багатьох культурах жінки традиційно асоціюються з певними якостями, такими як ніжність, емоційність, підлеглість, тоді як чоловіки зазвичай асоціюються з силою, раціональністю та владою. Це закріплюється в мові через використання певних лексичних одиниць і стилістичних прийомів. А. Бондаренко у своїх дослідженнях відзначає, що метафори та стилістичні засоби є важливим інструментом у передачі гендерних ієрархій і владних відносин у текстах [Bondarenko, с. 3]. Наприклад, використання таких метафор, як «сильний як лев» або «ніжний

як квітка», сприяє підтримці існуючих гендерних стереотипів і зміцнює усталені уявлення про чоловічі та жіночі якості.

Однак література також надає можливість для переосмислення цих стереотипів. Наприклад, зображення жінок у нетипових для них соціальних ролях, таких як поліцейська або детектив, кидає виклик традиційним уявленням про гендер. У цьому контексті, як зазначає Н. О. Мех, мова відіграє не лише описову функцію, але й стає інструментом когнітивної трансформації, змінюючи уявлення суспільства про гендерні ролі. Жінки в таких ролях представляються через нові лексичні та семантичні моделі, що демонструють їхню компетентність, силу та здатність до прийняття рішень, які раніше вважалися суто «чоловічими» [Мех, с. 20].

Важливим аспектом є також питання мовної репрезентації жінок у професійних сферах, де вони традиційно були менш представлені. Наприклад, жінки-поліцейські чи жінки-лідери в літературі можуть мати як позитивні, так і негативні стереотипи, але водночас такі образи сприяють зміні сприйняття традиційних гендерних ролей. Як зазначають сучасні дослідження, такі персонажі відкривають нові шляхи для гендерної рівності в мові та культурі, пропонуючи нові лінгвокультурні типажі, які не обмежуються усталеними соціальними ролями.

Крім того, процес трансформації гендерних ролей відображається на мовному рівні через зміну словникового складу та стилістичних прийомів, що використовуються для опису жінок і чоловіків у літературі. Наприклад, в англійській мові все частіше використовуються гендерно-нейтральні терміни для опису професій і соціальних ролей, що відображає глобальну тенденцію до гендерної рівності. Це створює нові можливості для формування гендерно нейтральних лінгвокультурних типажів, які не залежать від традиційних уявлень про чоловічі чи жіночі якості.

Загалом, гендерний аспект у формуванні лінгвокультурного типажу є не тільки важливим фактором у розумінні соціальних ролей та культурних

стереотипів, але й потужним інструментом для зміни цих уявлень. Мова не тільки відображає гендерні стереотипи, але й впливає на їхнє переосмислення, створюючи нові моделі поведінки і культурні норми, які сприяють гендерній рівності та соціальній справедливості [Th. Gamerschlag, D. Gerland, R. Osswald, W. Petersen., с. 216].

1.1.4. Семантико-когнітивний підхід до вивчення лінгвокультурного типажу

Семантико-когнітивний підхід до вивчення лінгвокультурного типажу базується на аналізі мовних засобів через призму когнітивних процесів, які відбуваються під час сприйняття та обробки інформації. Лінгвокультурний типаж виступає як модель, яка формується в свідомості носіїв мови під впливом національно-культурних, соціальних та психологічних чинників, і відтворюється через мовні засоби. Цей підхід дозволяє дослідити не лише лексичний та стилістичний рівень типажу, але й його глибинну когнітивну структуру, яка впливає на сприйняття особистості в певному культурному контексті.

Т. М. Сукаленко у своїй роботі наголошує, що семантико-когнітивний аналіз типажів дозволяє виявити культурно специфічні когнітивні схеми, які є основою для побудови лінгвокультурних типажів у художньому дискурсі. Ці схеми або фрейми, як їх інколи називають у когнітивній лінгвістиці, відображають систематизовані уявлення про певні соціальні або гендерні ролі та характеризуються стабільністю у свідомості носіїв мови. Кожен лінгвокультурний типаж закріплюється в мові через набір лексем і семантичних конструкцій, які активують відповідні когнітивні моделі [Сукаленко, с. 55].

Ключовим елементом семантико-когнітивного підходу є розуміння того, що лексеми, які описують лінгвокультурний типаж, несуть у собі не лише пряме значення, але й культурні конотації, які асоціюються з певною

соціальною роллю. Наприклад, терміни, що описують жіночі або чоловічі типажі, можуть включати в себе цілий спектр культурних стереотипів, таких як «сильний», «ніжний», «рішучий» або «підлеглий». Ці семантичні одиниці відображають усталені в суспільстві уявлення про роль чоловіків та жінок, що формуються на основі культурно-історичного досвіду [Moore, с. 35].

Як зазначає А. Бондаренко, семантико-когнітивний підхід є особливо корисним у дослідженні процесів репрезентації соціальних і культурних типажів у навчанні майбутніх філологів. Вивчаючи лінгвокультурні типажі через призму когнітивних моделей, студенти-філологи можуть глибше розуміти процеси формування культурних стереотипів і їх відображення в мові. Це дозволяє їм не тільки аналізувати мову як засіб комунікації, але й усвідомлювати її роль у відтворенні культурних реалій і соціальних ролей [Бондаренко с. 306].

Важливим елементом семантико-когнітивного підходу є також аналіз концептуальних метафор, які відіграють значну роль у формуванні лінгвокультурних типажів. Метафори виступають інструментами, які допомагають структурувати і пояснювати соціальні та культурні уявлення через мову. Вони дозволяють сприймати абстрактні поняття, такі як соціальна роль або гендерна ідентичність, у більш зрозумілій та образній формі. Таким чином, метафоричні структури можуть закріплювати або трансформувати уявлення про певний типаж у свідомості носіїв мови [Hardey, с. 23].

Загалом, семантико-когнітивний підхід до вивчення лінгвокультурного типажу дозволяє глибше зрозуміти процеси мовної репрезентації культурних моделей і соціальних ролей. Він не лише аналізує лексичні та граматичні особливості, але й враховує когнітивні процеси, що формують уявлення про певний типаж у свідомості мовців, надаючи

можливість для детальнішого розуміння національних та культурних особливостей, відображених у мові.

1.1.5. Моделі репрезентації гендерних типажів у літературному дискурсі

У літературному дискурсі репрезентація гендерних типажів є одним із важливих аспектів вивчення, оскільки вона безпосередньо пов'язана з культурними, соціальними та мовними чинниками. Гендерні типажі, представлені в літературі, відображають не лише особистісні характеристики персонажів, але й культурні стереотипи та соціальні норми, які існують у певній історичній або культурній епосі. Література виступає інструментом відтворення, трансформації та навіть руйнування цих стереотипів.

Репрезентація гендерних типажів у літературі, як зазначає О.Потапенко, формується через лінгвокультурологічну призму, що дозволяє враховувати взаємодію мови, культури і гендерних аспектів у побудові персонажів [Потапенко с. 58]. Моделі репрезентації можуть бути різноманітними, включаючи стереотипні образи, які підтримують традиційні гендерні ролі, або ж такі, що кидають виклик усталеним уявленням про роль чоловіків і жінок у суспільстві.

Однією з найпоширеніших моделей є стереотипна модель, яка репрезентує чоловічі та жіночі персонажі відповідно до традиційних гендерних ролей. Чоловіки часто постають сильними, рішучими, владними, тоді як жінки — ніжними, підлеглими, емоційними. Ці стереотипи закріплюються через використання певних лексичних засобів, метафор і стилістичних прийомів, які підкреслюють відмінності між статями. Романовська Ю. зазначає, що такі стереотипи формуються під впливом соціокультурних умов і відображаються в мові через конкретні мовні засоби [Романовська, с. 110].

Однак у сучасній літературі спостерігається тенденція до трансформації цих стереотипів. Літературні твори все частіше демонструють персонажів, які порушують традиційні гендерні ролі, наприклад, жінки в ролі лідерів або військових, чоловіки в ролі опікунів або вихователів. У таких випадках мова використовується для конструювання нових гендерних типажів, які протистоять усталеним уявленням про соціальні ролі. Т.Симоненко підкреслює важливість технологічного підходу у формуванні лінгвокультурологічної компетенції, що дозволяє учням глибше розуміти ці трансформаційні процеси в літературі [Симоненко, с. 39].

Важливою моделлю є також модель рівноправної репрезентації гендерних типажів, де персонажі представлені без акценту на їхній статі як визначальному факторі. У таких моделях чоловіки і жінки мають рівні можливості і права, їхні дії і вчинки визначаються не гендерними стереотипами, а особистими якостями. Це сприяє формуванню нових підходів до сприйняття гендеру в літературі і, як наслідок, у суспільстві.

Таким чином, моделі репрезентації гендерних типажів у літературному дискурсі можуть варіюватися від стереотипних до рівноправних або трансформаційних. Література виконує важливу роль у формуванні та трансформації цих моделей, впливаючи на культурні уявлення про гендер і соціальні ролі, що підтверджується дослідженнями Скидан С. та Солодкої А. [Солодка, с. 110; Скидан, с. 748].

1.2. Алгоритм моделювання лінгвокультурного типажу

Моделювання мовної свідомості та комунікативної поведінки в рамках лінгвокультурології є одним з ключових напрямків сучасного мовознавства. Однак, дослідники по-різному трактують одиниці та категорії цього аналізу. Для вивчення української мовної особистості необхідно

застосовувати синтетичний підхід, поєднуючи психологічні, лінгвістичні, соціальні та культурологічні аспекти, причому останній з них включає моделювання лінгвокультурних типажів (ЛКТ). Наприклад, у свідомості людей закріпилися стереотипні образи, такі як американський президент, німецький офіцер чи російський інтелігент. Серед них можна додати словосполучення український селянин, український депутат, український козак, які вирізняють українську спільноту у світі. Однак підтвердження таких стереотипів повинно базуватися на чітких дослідженнях мовної репрезентації українства [Rodinadze, с. 108].

1.2.1. Структура і компоненти лінгвокультурного типуажу

Система лінгвокультурних типажів (ЛКТ) охоплює різноманітні категорії, які можуть порівнюватися або протиставлятися за певними характеристиками. Ці риси можуть як збігатися, так і суперечити одна одній. ЛКТ може бути описаний через мовний портрет особистості або загальний аналіз її поведінки. Для характеристики ЛКТ пропонуються такі аспекти: фізичні особливості (тіло, статура, статеві ознаки, тілесні відчуття), зовнішність (риси обличчя, одяг, аксесуари, зачіска), функції (соціальні, професійні, шлюбні, текстові, сюжетні), а також ментально-психічний стан (характер, емоції, темперамент, мислення, емпатія).

На прикладі аналізу типуажу «козак» було виокремлено основні ознаки: зовнішній вигляд, одяг, рід занять, невербальні аспекти (звички, стиль життя), комунікативна поведінка та специфічні емоційні або інтелектуальні риси. Інші підходи до аналізу ЛКТ пропонують враховувати паспортні характеристики, які включають зовнішність, соціальний статус, вік, сферу діяльності, мовні особливості та інші деталі, що слугують символами типуажу. Оцінювання характеристик зазвичай базується на аналізі словників, опитувань, мас-медіа, літератури чи кіно, тоді як цінності типуажу виявляються через інтерпретацію текстів і відповідей респондентів.

Додатково до цього, важливим є врахування соціокультурного контексту, який охоплює історичні, культурні, соціальні та психологічні аспекти типажу. ЛКТ розглядається як узагальнений образ особистості, який може бути як реальним, так і фікціональним, етнокультурним або соціокультурним, сучасним чи історичним. Його значущість полягає у відображенні цінностей певної культури або соціальної групи, наприклад, таких як «англійський аристократ», «американський ковбой», «комп'ютерний хакер» чи «футбольний фанат». Це підкреслює як національно-культурні, так і соціальні особливості типажів, що дозволяє глибше зрозуміти їхню роль у культурному та соціальному просторі [Oniani, с. 28].

Побудувати модель ЛКТ з соціальною та культурною значущістю досить складно, адже необхідно врахувати не лише всі особливості досліджуваної групи, до якої належить ЛКТ, а й ціннісні характеристики та їх відповідність звичним критеріям певної спільноти. О.О. Дмитрієва вважає, що типаж є образом, що виникає з когнітивної бази в типізованій формі, не враховуючи унікальні індивідуальні риси, але зосереджуючи увагу на типових ситуаціях, обстановці та середовищі проживання певного типажу [Дмитрієва с. 191].

Отже, алгоритм моделювання ЛКТ можливий завдяки інтерпретації понятійних, образно-перцептивних, оцінних та ціннісних характеристик. Глибоке дослідження кожного з цих аспектів дозволить більш детально вивчити конкретний типізований образ та успішно його змоделювати.

1.2.2. Взаємодія соціальних, культурних і мовних факторів у створенні типажу

Процес створення лінгвокультурного типажу є багатограним та охоплює взаємодію трьох основних чинників: соціальних, культурних і мовних. Кожен з цих факторів відіграє важливу роль у формуванні

специфічного образу персонажа, який відображає не лише індивідуальні риси, а й суспільні цінності, культурні традиції та мовні особливості певної спільноти.

Соціальні фактори у створенні типажу включають ті елементи суспільної структури, які впливають на формування соціальних ролей і статусів. Типажі в художній літературі часто відображають реальні соціальні уявлення про певні класи, професії або гендерні ролі. Наприклад, в англійській літературі ХІХ століття соціальні статуси впливали на типажі аристократів, робітників чи середнього класу, що в свою чергу знаходило відображення в мовних засобах, використаних для їх опису. Як зазначає Потапенко О., типажі формуються під впливом не лише індивідуальних характеристик персонажів, але й суспільних очікувань і стереотипів, що закріплюються у мові через усталені мовні моделі [Потапенко с. 21].

Культурні фактори мають безпосередній вплив на лінгвокультурний типаж через національні традиції, цінності, вірування та ідеали, що визначають суспільну модель поведінки та сприйняття певних соціальних ролей. Культура визначає не тільки те, якими повинні бути персонажі, але й те, як вони мають поводитися та які моральні або етичні настанови відображати. Наприклад, образ "героя" або "жінки-лідера" може різнитися в залежності від культури, в якій цей типаж розглядається. Культура є основним інструментом для закріплення в суспільстві уявлень про соціальні ролі, які згодом відтворюються через мову [Івашко, с. 122].

Мовні фактори, своєю чергою, є інструментом, за допомогою якого соціальні та культурні впливи знаходять своє вираження в тексті. Мова виступає засобом передачі і фіксації культурних і соціальних особливостей, оскільки вона не лише відображає, а й формує уявлення про світ. Кожен лінгвокультурний типаж створюється через певний набір мовних засобів, таких як метафори, епітети, порівняння або лексичні конструкції, що підкреслюють соціальні та культурні особливості персонажів. Як

підкреслює Савчук І., мовні засоби є важливим інструментом для відображення культурних та соціальних реалій у літературі, дозволяючи передати не лише мовні, а й когнітивні структури, притаманні певній культурі [Савчук, с. 110].

Взаємодія соціальних, культурних і мовних факторів у процесі створення типажу є динамічною та взаємозалежною. Мова як основний засіб вираження культури і суспільних норм постійно підлаштовується під зміни в соціальних і культурних умовах. Це дозволяє створювати типажі, які відображають як традиційні уявлення, так і нові соціальні реалії, спричинені змінами в культурі чи суспільстві. Таким чином, лінгвокультурний типаж є результатом складного процесу взаємодії різних елементів, які разом створюють цілісний і багатовимірний образ, відображений у мовних і культурних реаліях [Oniani, с. 22].

1.2.3. Етапи побудови лінгвокультурної моделі персонажів у художніх творах

Створення лінгвокультурної моделі персонажів у художніх творах є багатограним процесом, який передбачає не лише аналіз мовних виборів авторів, але й розгляд культурних, соціальних і психологічних аспектів. Цей підхід дозволяє глибше зрозуміти, як автори використовують мову для відтворення культурних феноменів і як мовна поведінка персонажів взаємодіє з їхнім середовищем. Основні етапи, що включаються в цей процес, є взаємопов'язаними і відображають цілісне уявлення про роль мови у творенні персонажів [Xinghua, W., Lingxia, M., Xiuping, L., & Vladimirovna,, с. 191].

1. Визначення концептуальних засад

Концептуальні засади є початковим етапом, на якому дослідник визначає основні культурні і мовні концепти, що ляжуть в основу лінгвокультурної моделі. Концепти, такі як ідентичність, національний

колорит, культурні коди, відіграють важливу роль у створенні образу персонажів. Культурні і мовні концепти відображають не лише загальні уявлення суспільства про світ, але й індивідуальні характеристики персонажів, які взаємодіють з культурними традиціями [Karanevych, с. 21].

2. Аналіз культурних і соціальних контекстів

Аналіз культурних і соціальних контекстів є необхідним для розуміння, як мовні вибори авторів залежать від суспільних норм і культурних традицій. Наприклад, культурний контекст визначає багато аспектів мовної поведінки персонажів: від використання ідіом до вибору формул ввічливості. Такий аналіз дозволяє виявити, як мовні особливості персонажів формуються під впливом соціальних факторів, таких як соціальний статус, національність або релігійна приналежність. Це також дозволяє зрозуміти, як мова персонажів відображає їхню адаптацію до культурного середовища [Івашко, с. 122].

3. Вивчення типологій персонажів

Типології персонажів формують основу для розуміння, як автори використовують мову для передачі характерів та внутрішньої динаміки персонажів. Кожен персонаж має унікальну мовну поведінку, яка відображає його особистісну цілісність і розвиток [Олійник, с. 15].

Наприклад, мовні відмінності між персонажами можуть демонструвати соціальну дистанцію або рівень освіченості. Вивчення типологій дозволяє виявити, як мовні особливості персонажів взаємодіють із загальними культурними кодами та традиціями, створюючи багатопланову структуру міжособистісних відносин [Ткаченко, с. 160].

4. Моделювання лінгвокультурних фреймів

Фрейми є структурою, яка допомагає категоризувати і організовувати інформацію про персонажів, зокрема їхні мовні та культурні аспекти. Роботи Дорда С. В. (2017) засвідчують, що фрейми дозволяють упорядкувати знання про мовні концепти і їхні взаємозв'язки з культурними

феноменами. У випадку художніх творів, лінгвокультурні фрейми можуть бути використані для відображення різних рівнів культурного знання персонажів або для розуміння того, як персонажі взаємодіють з певними культурними цінностями або нормами через мову [О. І. Потапенко, Я. О. Потапенко, Л. П. Кожуховська, Т. В. Чубань, Т. М. Левченко, І. В. Бурчик, с. 411].

Побудова лінгвокультурної моделі персонажів у художніх творах вимагає врахування багатьох аспектів, що дозволяють відобразити як мовні, так і культурні характеристики. Етапи моделювання включають аналіз концептуальної складової, мовної репрезентації та культурного контексту, в якому функціонує персонаж. Зокрема, дослідження звертають увагу на важливість врахування культурно маркованих одиниць, які формують уявлення про світ персонажа та забезпечують його зв'язок із загальним лінгвокультурним простором [Дорда, с. 45].

Одним із ключових моментів є аналіз дискурсивних та текстових елементів, які сприяють формуванню лінгвокультурного портрету персонажа. Це може включати дослідження мовленнєвої поведінки, використання реалій та символів, що відображають культурні цінності та соціальні орієнтири [Клименко, с. 112]. Важливим є також врахування соціокультурної довідки, яка охоплює історичні, соціальні та етнографічні аспекти, що дозволяють глибше розкрити особливості мовної картини світу персонажа [Кузнецова, с. 64].

Різні дослідники пропонують специфічні методологічні підходи до моделювання лінгвокультурного типажу. Наприклад, запропонована схема охоплює аналіз вербальних та невербальних характеристик, а також ціннісних орієнтирів, які дозволяють створити цілісний образ персонажа [Мороз, с. 762]. Крім того, врахування текстів різних жанрів, таких як літературні твори чи кіно, дає можливість для більш глибокого розуміння характеру та культурного контексту персонажа [Romaniuk, с. 220].

Продовжуючи аналіз побудови лінгвокультурної моделі персонажів, важливо зазначити, що інтеграція мови, культури та соціальних цінностей стає ключовим завданням. Наприклад, дослідження присвячують значну увагу аналізу культурно маркованих одиниць, які є невіддільною частиною моделювання типажу, зокрема у контексті міжкультурної комунікації [Колонюк, с. 456]. Це дозволяє виділити основні риси персонажів, їхню поведінку та мовленнєві моделі.

Дослідження також пропонують підходи до інтеграції теоретичних і практичних аспектів у процесі моделювання. Наприклад, роль вербальної комунікації в текстах і взаємодії з іншими персонажами часто розглядається як центральний елемент аналізу [Єріс, с. 190–193]. Водночас, увага до історичних, соціальних і психологічних особливостей текстів дозволяє глибше розкрити концептуальну складову персонажа [Бондаренко, с. 169].

Інші підходи зосереджуються на символічній та знаковій природі мови, яка відображає культурні та етнічні цінності. Наприклад, моделювання образу персонажа включає використання реалій та стереотипів, які слугують способом передачі національної ідентичності [Матузкова, с. 48]. Важливим аспектом є також аналіз текстів з точки зору їхнього впливу на сприйняття культурної та соціальної значущості мовних одиниць [Васильєва, с. 176].

На думку дослідників, процес побудови моделі включає роботу з різними жанрами текстів, що дозволяє дослідити різні аспекти мовної взаємодії, починаючи від художньої літератури й закінчуючи масовими комунікаціями [Матузкова, с. 162]. Це дає змогу враховувати як універсальні, так і специфічні риси, які характеризують лінгвокультурну модель персонажа. Окрему увагу слід приділяти аксіологічним характеристикам, які відображають систему цінностей суспільства чи окремої соціальної групи [Матузкова, с. 670].

Наприклад, у дослідженнях приділяється значна увага аналізу культурно маркованих одиниць, які є невіддільною частиною моделювання типу. Такі одиниці відіграють важливу роль у міжкультурній комунікації, дозволяючи глибше розкрити образи персонажів та їхню поведінку [Колонюк, с. 456].

Крім того, дослідження наголошують на необхідності інтеграції теоретичних і практичних аспектів у процесі моделювання. Наприклад, роль вербальної комунікації в текстах і взаємодії з іншими персонажами визначається як центральний елемент аналізу. Це дає змогу відобразити мовленнєві моделі, які характеризують соціальну та культурну ідентичність [Єріс, с. 190].

Історичні, соціальні та психологічні особливості текстів також відіграють важливу роль у моделюванні. Дослідники підкреслюють, що увага до цих аспектів дозволяє виявити концептуальну складову образу персонажа та краще зрозуміти його взаємодію з іншими елементами тексту [Бондаренко, с. 169].

Інші підходи зосереджуються на символічній та знаковій природі мови, яка відображає культурні та етнічні цінності. Наприклад, у дослідженнях реалії та стереотипи часто слугують способом передачі національної ідентичності персонажа. Це дозволяє акцентувати увагу на специфічних рисах образу, які виділяють його на фоні інших типажів [Матузкова, с. 48].

Особливу увагу приділяють аналізу текстів з точки зору їхнього впливу на сприйняття культурної та соціальної значущості мовних одиниць. Такий підхід дозволяє створювати багатогранні образи, які відображають систему цінностей суспільства чи окремої соціальної групи [Васильєва, с. 176].

У процесі моделювання персонажів враховуються тексти різних жанрів, що дозволяє дослідити різні аспекти мовної взаємодії. Наприклад,

художня література відображає універсальні риси персонажів, а тексти масової культури підкреслюють їхню актуальність у сучасному соціокультурному контексті [Матузкова, с. 162].

Аксіологічні характеристики персонажів є ключовими для їхнього аналізу. У дослідженнях наголошується на важливості відображення системи цінностей, яка характерна для певного суспільства чи соціальної групи. Наприклад, типажі, що символізують національну ідентичність («англійський аристократ», «американський ковбой»), або соціальні образи («комп'ютерний хакер», «тенісний фанат»), дозволяють виявити глибинні культурні особливості [Матузкова, с. 670].

Отже, побудова лінгвокультурної моделі персонажа у художніх текстах є складним процесом, що поєднує мовні, культурні та соціальні аспекти. Це забезпечує розкриття багатогранності образу персонажа, його взаємодії з навколишнім середовищем і культурним контекстом, у якому він існує. Такий підхід дозволяє створити деталізовані портрети персонажів, що відповідають як індивідуальним, так і колективним характеристикам [Сукаленко, с. 147; Тарасюк, с. 84; Корнєва, с. 81].

Таким чином, створення лінгвокультурної моделі персонажів у художніх творах є складним і багатоетапним процесом, що поєднує концептуальний аналіз, дослідження соціокультурного контексту, типологічні дослідження і фреймове моделювання. Цей підхід дозволяє не лише глибше зрозуміти взаємодію мови і культури, але й виявити, як мовні особливості персонажів формують їхню індивідуальність і відображають культурні особливості суспільства, в якому вони існують.

РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ ТИПАЖУ «POLICEWOMAN»

2.1. Лексичні та стилістичні особливості створення типажу

Типаж *«policewoman»* є особливо цікавим для лінгвокультурного аналізу, оскільки він поєднує в собі як професійні риси, притаманні поліцейському, так і гендерні аспекти, що підкреслюють жіночу ідентичність. У англomовних медіа, літературі та кінематографі жінки-поліцейські зображуються в різних ролях, що можуть значно відрізнятися як за стилістикою, так і за змістовим наповненням. Лексичні та стилістичні особливості створення типажу *«policewoman»* залежить від багатьох факторів, зокрема культурних контекстів, в яких вони з'являються.

Одним із ключових елементів при створенні типажу *policewoman* є лексика, яка акцентує увагу на професійних якостях і водночас зберігає гендерні особливості. Наприклад, у таких описах часто використовуються слова, що підкреслюють силу, рішучість і сміливість жінок-поліцейських: *“She is a fearless leader”* або *“a determined officer, ready to face any challenge”*. Ці лексичні одиниці акцентують увагу на професійних якостях, не відходячи від традиційних характеристик поліцейського. У багатьох випадках підкреслюється нейтральність та універсальність гендерних ролей, коли жінки можуть виконувати ті ж обов'язки, що й чоловіки.

Однак, лексичний репертуар, що використовується для створення цього типажу, також часто включає гендерно специфічні ознаки. Наприклад, в англomовних текстах можна знайти вирази на зразок *“She combines strength with empathy”* або *“Her nurturing instincts make her an exceptional detective”*, що свідчить про тенденцію додавання стереотипно жіночих

якостей, таких як емпатія або турботливість, до образу професійної жінки-поліцейської.

У деяких випадках під час опису типажу *policewoman* використовується стилістика, що підкреслює контраст між традиційними уявленнями про жінок і роботою у правоохоронних органах. Наприклад, у таких висловах, як *“She shatters the glass ceiling in a male-dominated world”* або *“Her presence commands respect in an environment built for men”*, автори акцентують увагу на гендерній проблематиці та складнощах, з якими жінки стикаються на своєму шляху до професійної реалізації. Ці стилістичні прийоми підкреслюють виклики, пов'язані із гендерною рівністю та подоланням стереотипів.

Також варто зазначити, що в медіа часто використовується метафоричний стиль для опису жінок-поліцейських. Наприклад, такі фрази, як *“She is a lioness on the streets, protecting her pride”* або *“a force of nature, unstoppable in her pursuit of justice”*, метафорично зображують силу і рішучість жінок у правоохоронній системі. Ці лексичні прийоми підсилюють емоційний ефект і створюють сильний образ героїні, яка здатна впоратися з будь-якими труднощами.

Однією з важливих лексико-стилістичних особливостей є також використання спеціалізованої лексики правоохоронної сфери, яка додає реалістичності й професіоналізму образу *policewoman*. Такі слова, як *“investigation”*, *“suspect”*, *“forensics”* та інші, слугують для зображення жінки-поліцейської як компетентної та професійної фігури, що володіє необхідними знаннями та навичками. У текстах часто можна знайти комбінації спеціальної термінології з емоційно забарвленими елементами, наприклад: *“Her forensic analysis was sharp, but her intuition told her something was still missing”*. Така комбінація підсилює роль інтуїції та емоцій у процесі розслідування, що часто приписується жіночим персонажам.

У популярних серіалах, таких як “*Brooklyn Nine-Nine*”, жінки-поліцейські зображуються у легшому та гумористичному стилі. Героїні, як детектив Роза Діас, мають свій особливий лексичний стиль, який підкреслює їхню незалежність та унікальність у команді. Наприклад, короткі й різкі репліки на кшталт “*I'm not here to make friends, I'm here to solve cases*” відображають прямолінійність і професіоналізм, але з гумористичним забарвленням, що робить персонаж ще цікавішим для глядача.

Інший підхід до створення типу *policewoman* можна побачити в серіалі “*The Fall*”, де головна героїня Стелла Гібсон зображена як компетентний і виважений слідчий, яка використовує як інтелектуальні, так і емоційні ресурси для вирішення складних справ. Тут лексика більш офіційна та зосереджена на професійних аспектах роботи. У репліках на кшталт “*The forensic evidence is inconclusive, but we'll proceed with a deeper investigation*”, підкреслюється професіоналізм і стратегічний підхід до розслідувань.

Окрім того, стилістичний вибір слів часто залежить від культурного контексту, в якому створюється образ *policewoman*. У британських та американських медіа таких персонажів часто зображають як сильних і самостійних жінок, які не потребують зовнішньої допомоги, але при цьому вони залишаються чуйними й емоційними. Наприклад, у британській літературі, таких як серія про детектива Мейзі Доббс, героїня часто описується як “*a woman of keen intellect and unwavering determination*”, що створює баланс між професійними та особистими якостями.

Таким чином, лексико-стилістичні особливості створення типу *policewoman* варіюються залежно від контексту та жанру, у якому вони зображуються. Це можуть бути як офіційні, так і метафоричні стилі, які акцентують увагу на силах та емоціях героїні. При цьому важливою є

гендерна складова, яка надає образу додаткового виміру, впливаючи на сприйняття персонажа аудиторією.

У підсумку, лексико-стилістичний аналіз типажу *policewoman* показує, як через мовні засоби можна створювати багатовимірні образи жінок-поліцейських, які поєднують у собі професійні якості та гендерні особливості.

2.1.1. Лексична характеристика образу «поліцейська» в англійському детективному романі

Роман "*An Unsuitable Job for a Woman*" авторки П. Д. Джеймс є одним із визначних англійських детективних творів, що втілює новаторський підхід до створення образу жінки-детектива, зокрема у постаті Корделії Грей. Джеймс успішно руйнує стереотипні уявлення про роль жінки в детективному жанрі, представляючи складний і багатогранний персонаж. У контексті британської літературної традиції детективного жанру, в якій домінували чоловічі персонажі, Корделія Грей стає своєрідним викликом ustalеним нормам. Її образ вказує на соціальні та гендерні зрушення, які відбувалися у другій половині ХХ століття.

Лексика та стилістичні прийоми, що використовуються для формування цього типажу, не лише підкреслюють її професійні навички, але й демонструють внутрішню силу та витривалість, яка зазвичай приписується чоловічим персонажам. Однак, на відміну від багатьох інших жіночих персонажів у детективній літературі, Корделія не є об'єктом або "дамою в біді", а навпаки, її образ цілеспрямовано створюється через активні дії та професійні досягнення (Табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1.

Лексична характеристика образу Корделії Грей у романі "An Unsuitable Job for a Woman" П. Д. Джеймс

Лексичний аспект	Приклад із тексту	Коментар
Інтелектуальна характеристика	"considerable intelligence", "a quick mind"	Підкреслює високий інтелект героїні, здатність швидко мислити.
Фізична витривалість	"a slight but tough body"	Вказує на її тендітну, але витривалу фізичну структуру.
Рішучість	"determined", "she embraced the challenges"	Показує її здатність приймати виклики і не уникати труднощів.
Жіночність і тендітність	"gentle, childish mouth", "vulnerable"	Контрастує з її професійними якостями, додаючи глибини образу.
Професійні якості	"resourceful", "she inherited everything"	Вказує на її самостійність та здатність керувати агенцією.
Соціальні упередження	"unsuitable job for a woman"	Відображає соціальні бар'єри та стереотипи щодо жінок у професії.
Здатність до самостійних рішень	"she never shied away from responsibility"	Підкреслює її відповідальність і здатність діяти самостійно.
Контраст між зовнішнім і внутрішнім	"soft hair", "delicate features"	Показує її зовнішню тендітність у контрасті з внутрішньою силою.
Емоційна стійкість	"She had no premonition of tragedy"	Підкреслює її холонокровність та готовність до важких ситуацій.
Метафора невдачі Берні	"The bread he dropped invariably fell buttered side downwards"	Символізує постійні невдачі Берні та його відмінність від Корделії.

Героїня володіє інтелектом, незалежністю та сильним почуттям відповідальності, які підкреслюються через лексичні засоби, такі як *"considerable intelligence"* та *"determination"*, що постійно супроводжують її дії. Ці риси її характеру формують ключову частину її образу та підкреслюють, що вона здатна досягти успіху у світі, який традиційно належить чоловікам.

Крім того, Джеймс уникає традиційних для детективного жанру лексичних кліше, коли йдеться про жіночих персонажів. Корделія не сприймається виключно через призму своєї статі. Хоча її жіночність іноді підкреслюється за допомогою більш делікатних описів, наприклад, *"gentle, childish mouth"*, це робиться, щоб створити складний контраст між її зовнішньою тендітністю та внутрішньою силою. Таким чином, авторка вдало балансує між традиційним сприйняттям жінки в суспільстві та образом професійної, рішучої та сильної детектива.

Ще однією ключовою особливістю роману є лексика, яка підкреслює культурні і соціальні аспекти, що стосуються професійного життя жінки в тогочасній Британії. Корделія Грей не тільки стикається з викликами своєї професії, але й із суспільними упередженнями. Це чітко проявляється в реакціях чоловічих персонажів, які, з одного боку, визнають її професіоналізм, а з іншого — висловлюють сумніви в тому, що детективна робота є *"підходящою"* для жінки. Наприклад, вислів одного з персонажів *"It isn't a suitable job for a woman"* відображає ті соціальні бар'єри, які їй доводиться долати.

Таким чином, лексика та стилістичні прийоми в романі сприяють створенню багатогранного образу Корделії Грей, у якому поєднуються риси, що є нетиповими для жіночих персонажів детективного жанру. Джеймс вдається показати її як сильну, самостійну та компетентну особистість, що водночас змушує читача замислитися про культурні та гендерні аспекти тогочасного суспільства.

Лексична характеристика образу Корделії Грей в романі *"An Unsuitable Job for a Woman"* є визначальною для розуміння унікальності цього персонажа в контексті англійського детективного жанру. Авторка, П. Д. Джеймс, використовує багатий лексичний арсенал, щоб створити глибокий та неоднозначний образ жінки-детектива, який поєднує в собі риси як професійного правоохоронця, так і культурно обумовлені гендерні характеристики.

Образ Корделії Грей вибудовується на контрасті між її зовнішньою тендітністю та внутрішньою силою, яка часто асоціюється з професійними якостями чоловічих персонажів у детективних романах. Наприклад, в описі її фігури використовуються такі лексичні конструкції, як *"a slight but tough body"*, що підкреслює її фізичну витривалість і стійкість. Незважаючи на її молодість та зовнішню ніжність, Корделія зображується як особа з *"considerable intelligence"*, що вказує на її високі інтелектуальні здібності та здатність вирішувати складні завдання, характерні для професійного детектива.

Джеймс свідомо уникає стереотипних лексичних прийомів, які зазвичай використовуються для опису жінок у детективній літературі. Корделія не є тендітною і беззахисною героїнею, котра потребує постійного захисту або підтримки чоловіків. Навпаки, її описують через такі професійні риси, як *"determined"* та *"resourceful"*, що підкреслює її рішучість та здатність до самостійних дій. Ці лексичні характеристики дозволяють читачеві сприймати Корделію як рівноправного учасника у світі детективів, незважаючи на те, що вона жінка в чоловічій професії.

Важливо також зазначити, що лексичний вибір Джеймс відображає не лише професіоналізм Корделії, але й її гендерно-специфічні риси. Наприклад, коли мова йде про її зовнішність, використовуються фрази, що підкреслюють її жіночність, такі як *"gentle, childish mouth"* або *"wide cheek bones"*, які створюють враження м'якості та ніжності. Однак ці

характеристики не зменшують її професійної ваги, а лише роблять її образ більш багатограним.

Водночас, Джеймс акцентує увагу на соціокультурних перешкодах, з якими стикається Корделія як жінка-детектив у тогочасному суспільстві. Використовуючи лексичні одиниці на кшталт "*unsuitable job for a woman*", авторка демонструє стереотипи та соціальні упередження, з якими героїня змушена боротися. Цей вислів, що з'являється в устах інших персонажів, служить не лише для підкреслення упередженого ставлення до жінок у правоохоронній сфері, але й для того, щоб поставити під сумнів ці стереотипи через саму поведінку та дії Корделії, яка своєю рішучістю та майстерністю доводить протилежне.

Крім того, Джеймс використовує стильові прийоми для підсилення психологічного образу Корделії. Наприклад, внутрішні монологи героїні, які часто супроводжуються описами її переживань та роздумів, надають читачеві можливість заглибитися в її емоційний світ, не перетворюючи її на стереотипно емоційного персонажа. Фрази на зразок "*She had no premonition of tragedy*" показують, як її професійні навички співіснують із глибинним емоційним сприйняттям світу, але не домінують над її рішеннями.

Загалом, лексична характеристика образу Корделії Грей є складною та багатогранною. Джеймс вдається створити образ жінки-детектива, яка не лише відповідає стандартам професіоналізму, але й протистоїть гендерним стереотипам того часу. Лексика роману підкреслює як її професійні досягнення, так і соціальні виклики, з якими вона стикається, роблячи її унікальною постаттю в детективному жанрі.

Гендерні аспекти в лексичній характеристиці образу Корделії Грей відіграють важливу роль у побудові її як багатовимірного персонажа, який поєднує риси як традиційної жіночності, так і професійної компетентності, що характерна для детективної сфери. У романі П. Д. Джеймс "*An Unsuitable Job for a Woman*", авторка навмисно зберігає певні гендерні маркери, але

використовує їх як засіб створення контрасту між зовнішньою вразливістю Корделії та її внутрішньою силою.

Однією з ключових гендерних ознак у лексичному описі Корделії є використання таких епітетів, як *"vulnerable"* або згадок про її *"gentle, childish mouth"*. Ці лексичні одиниці на перший погляд можуть здаватися типовими для зображення жінки в літературі, де її зовнішня тендітність підкреслюється за допомогою елементів, що асоціюються з ніжністю та беззахисністю. Однак цей опис слугує для створення контрасту з іншими рисами Корделії, такими як її інтелект, рішучість та здатність діяти самостійно в умовах стресу і небезпеки. Наприклад, у сцені, де вона знаходить свого партнера мертвим, її реакція є стриманою та спокійною, що демонструє її здатність контролювати емоції у критичній ситуації.

Корделія також взаємодіє з іншими чоловічими персонажами, що підкреслює її унікальну позицію в гендерному контексті роману. Її напарник, Берні, є слабким і вразливим, як на особистому, так і на професійному рівні. Його рішення покінчити життя самогубством свідчить про його нездатність протистояти життєвим викликам. Це створює своєрідний контраст між традиційним уявленням про силу чоловіка та слабкість жінки. У випадку з Корделією цей стереотип зламається, оскільки вона є тією, хто залишається на чолі бізнесу і продовжує роботу після смерті свого партнера. Її здатність успадкувати детективну агенцію після смерті Берні вказує на її готовність взяти на себе відповідальність, що є типовою рисою для сильного чоловічого персонажа в літературі.

Протягом всього роману П. Д. Джеймс демонструє, що гендерна характеристика Корделії виходить за межі стереотипного сприйняття жінки як слабкої та емоційно нестабільної. Навпаки, Корделія є персонажем, який показує глибоке розуміння ситуацій, високий рівень професіоналізму та здатність вирішувати складні проблеми. Однак, незважаючи на її внутрішню силу, Джеймс зберігає певні елементи, які нагадують про її

жіночність. Наприклад, деталі щодо її зовнішності, такі як *"soft hair"*, *"delicate features"*, служать для нагадування про те, що Корделія, хоч і є сильним детективом, залишається жінкою в суспільстві, яке все ще стикається з гендерними бар'єрами.

Відношення до неї інших персонажів також підкреслює її двоїсту роль. З одного боку, чоловіки часто недооцінюють її професійні здібності, як це можна побачити у випадках, коли вони ставлять під сумнів її здатність вести детективний бізнес. З іншого боку, Корделія постійно доводить свою спроможність і компетентність, демонструючи, що її стать не є перешкодою для виконання роботи. У сценах, де вона стикається з труднощами або небезпеками, її рішення є раціональними і зваженими, що знову-таки показує її професіоналізм і здатність залишатися холоднокровною в екстремальних ситуаціях.

Отже, гендерні аспекти лексичної характеристики Корделії Грей у романі *"An Unsuitable Job for a Woman"* демонструють, як П. Д. Джеймс створює образ, що протистоїть стереотипам і гендерним очікуванням. Корделія є одночасно сильною і вразливою, що робить її багатовимірним персонажем, який вирізняється серед інших у детективному жанрі. Джеймс майстерно використовує лексичні засоби, щоб підкреслити як її професійні, так і гендерні характеристики, створюючи образ жінки, яка успішно балансує між двома світами — жіночністю і професійним детективом.

Стилістичні прийоми в романі *"An Unsuitable Job for a Woman"* П. Д. Джеймс відіграють ключову роль у побудові образу Корделії Грей, допомагаючи авторці розкрити її внутрішній світ та викликати емпатію у читача. Один із найвиразніших прийомів, які використовує Джеймс, — це внутрішній монолог. За допомогою цього прийому читач має можливість зазирнути у внутрішні переживання Корделії, що робить її характер більш багатограним. Внутрішній монолог допомагає відчувати, як вона рефлексує над своїм досвідом, аналізує події та ставить під сумнів суспільні норми. У

момент, коли Корделія стикається зі смертю свого партнера Берні, вона міркує над природою смерті: *"How odd that a moment of time so important to him should pass without his knowledge"*. Ця фраза демонструє її філософське сприйняття світу, її прагнення зрозуміти суть життя і смерті.

Іншим важливим стилістичним прийомом є контраст. Джеймс часто протиставляє Корделію традиційним стереотипам про жінок у детективному жанрі та правоохоронній сфері. Наприклад, поліціант, що прибуває на місце смерті Берні, зауважує, що це не *"a suitable job for a woman"*, підкреслюючи суспільні уявлення про те, що жінка не може успішно працювати в такій сфері. Контраст між очікуваннями суспільства та реальністю, яку втілює Корделія, підсилює її образ як сильної і незалежної героїні, яка здатна протистояти гендерним стереотипам.

Ще одним важливим прийомом є іронія, яка використовується для підкреслення соціальної несправедливості та гендерних бар'єрів. Корделія часто зустрічається з недооцінюванням її здібностей з боку чоловіків, проте сама вона реагує на це з певною іронією. Наприклад, її спостереження про те, що *"life had turned against Bernie"* демонструє не лише її розуміння слабкості партнера, але й її здатність сприймати події з відстороненою філософською мудрістю. Іронія стає засобом подолання внутрішніх і зовнішніх конфліктів, допомагаючи Корделії залишатися стійкою навіть у складних обставинах.

Роман також насичений детальними описами оточення, які служать для підсилення емоційного впливу на читача та створення атмосфери. Наприклад, опис сходів, що ведуть до офісу Корделії та Берні, *"The staircase smelt as always of stale sweat, furniture polish and disinfectant"*, не лише передає атмосферу занедбаності, але й символізує важкий шлях, який повинна пройти героїня у своїй професійній діяльності. Джеймс майстерно використовує символізм у деталях для створення певного настрою та підкреслення психологічного стану героїв.

Крім того, Джеймс активно використовує прийом психологічного реалізму, надаючи великої уваги відображенню емоцій і внутрішніх станів героїв. Корделія не лише роздумує над подіями, але й ретельно аналізує свої почуття, зокрема після смерті Берні, коли вона намагається осмислити цей трагічний досвід і знайти своє місце в новій реальності. Цей підхід робить її образ більш глибоким та правдоподібним, дозволяючи читачеві зануритися в її емоційний світ.

Таким чином, П. Д. Джеймс використовує різноманітні стилістичні прийоми для створення багатовимірного образу Корделії Грей. Внутрішній монолог, контраст, іронія та детальні описи допомагають розкрити її як сильного, самостійного і водночас вразливого персонажа, який бореться з викликами суспільства і стереотипами, що оточують її як жінку-детектива. Джеймс вдається створити унікальний образ, який вражає своєю складністю та глибиною, використовуючи стилістичні засоби, що додають тексту емоційної насиченості та драматизму.

Метафори та символіка в романі "*An Unsuitable Job for a Woman*" сплющують важливу роль у розкритті образів персонажів, їхніх взаємовпливів і світосприйняття. Авторка П. д. Джеймс майстерно використовує ці засоби для передачі внутрішнього стану героїв і символічного значення їхніх дій та оточення.

Один із найпомітніших символічних образів – це співпраця між Корделією і Берні. Вони формують свій рідний симбіоз: Берні представляє минуле, досвід, але й водночас приреченість і невдачі, тоді як Корделія символізує молодість, потенціал і прагнення до змін. Метафора, яка описує їхній зв'язок, є водночас філософським міркуванням про обмеження, яке накладає на цей союз: «*She certainly never seeself as настільки потужною, щоб змінити це*». Цей вираз підкреслює внутрішню боротьбу Корделії, яка відчуває себе обмеженою через зв'язок із Берні, але водночас це частина її шляху до самостійності та незалежності.

Метафора, що підкреслює невдачливу натуру Берні, також є однією з ключових: *"The bread he dropped invariably fall buttered side downwards"*. Це яскравий приклад іронії долі, яка переслідує його життя, і символізує постійні невдачі, з якими він стикається. Через це описуються і його професійні проблеми, і його внутрішній стан, який Корделія успадковує разом із його справою, намагаючись справлятися з тим, що він залишився позаду. Ця метафора підкреслює не лише Берні як символ невдачі, але й те, як його спадок ставить Корделію перед викликами.

Ще один символічний момент вимагає оточення, у якому працює Корделія. Опис сходів, які ведуть до офісу, є метафорою її шляху через труднощі та життєві перешкоди: *"The staircase пахло як завжди затхлим потом, поліролем для меблів і дезінфекцією"*. Цей опис створює атмосферу занедбаності та визнання, але також символізує життєвий шлях Корделії, який вона повинна пройти, долаючи труднощі. Сходи стають метафорою її кар'єрного та особистісного шляху, що сповнений перешкод, але веде до самостійності.

Іншою важливою метафорою є відносини між Корделією та її партнером, Берні, що поступово розкриваються через символіку оточування. Його смерть і залишений у спадок бізнесу стають символом минулого, яке тягне Корделію назад, але також відкриває можливості для її розвитку. Його офіс із *"the stained brim turn up allround, a comedian's hat"* символізує його слабкість і непристосованість до життя, що Корделія має подолати, щоб досягти успіху.

Також символом є офіс Корделії і Берні, який описується через метафору руйнування й запустіння. Опис приміщень та меблів, зокрема *"пошарпана картотечна шафа з однією наполовину відкритою шухлядою"*, підкреслює стан їхньої справи і, символічно, життя Берні. Цей офіс стає простором, де Корделія повинна взяти контроль над своїм майбутнім, хоча й успадкувала лише руїни.

Особлива роль надається метафорам, пов'язаним із самогубством Берні. Його рішення завершити життя самогубством є не лише кульмінаційним моментом роману, але й символом його повної втрати контролю над власною долею. Цей момент розкриває контраст між його слабкістю та стійкістю Корделії, яка, при всіх труднощах, продовжує свою роботу. Метафора самогубства як втечі від реальності також підкреслює, що Корделія мусить навчитися діяти самостійно, без опори на минуле.

Таким чином, метафори і символи в романі П. Джеймс підкреслюють ключові теми та образи, формують глибину персонажів та відображають основні конфлікти, з якими вони стикаються. Метафори, пов'язані з невдачами Берні та Корделії, допомагають читачеві усвідомити її внутрішню боротьбу, а символіка оточення та взаємини поглиблює розуміння розвитку її характеру. Джеймс майстерно використовує ці засоби для створення багатовимірного світу, у яких персонажі стають не просто героями детективної історії, але й складними людськими особистостями, які борються з реальними життєвими викликами.

П. Джеймс створює унікальний портрет жіночого персонажа, який виходить за межі традиційного сприйняття жінки в детективному жанрі. Корделія Грей, головна героїня роману, є втіленням нових поглядів на жінок-детективів: вона розумна, рішуча, але водночас залишається вразливою і чутливою, що робить її багатогранною і глибокою особистістю. Лексика та стилістичні прийоми, використані авторкою, служать для підкреслення цих рис, створюючи контраст між її професійними здібностями та гендерними стереотипами. На початку роману Корделія стає як молода, але сильна особистість, здатна прийняти складні рішення і розуміти серйозні проблеми. Опис її фізичних характеристик, таких як *"slight but hard twenty-dvo-year-old body"*, підкреслює її витривалість та силу, які часто ставляться під сумнів через її вік та стать. Проте цей контраст

між фізичною тендитністю та внутрішньою стійкістю посилює враження про неї як про компетентну й сильну особистість.

Лексика, яку використовує Джеймс, підкреслює інтелектуальну глибину Корделії. Опис її розумових здібностей через фрази на кшталт "*considerable intelligence*", "*a quick mind*" або "*she possessed more insight than most*", створює образ розумної, пронизливої жінки, здатної бачити суть речей і вирішувати складні проблеми. Ці характеристики набувають особливої ваги в контексті її ролі як приватного детектива, професії, що зазвичай вважається чоловічою.

Одночасно в тексті з'являються згадки про її "*gentle, childish mouth*", що вказує на традиційні уявлення про жіночу вразливість і м'якість. Цей контраст між зовнішньою тендитністю і внутрішньою силою Корделії додає персонажу багатовимірності. Використання таких лексичних елементів, як "*vulnerable*", підкреслює, що, попри її силу та рішучість, вона все ще стикається з певними емоційними і психологічними викликами, що роблять її реалістичною та людяною.

Гендерні аспекти, вбудовані в лексичну характеристику образу Корделії, також відіграють важливу роль у формуванні її персонажа. Наприклад, на противагу типовим стереотипам про жінок у професіях, які потребують фізичної та емоційної витривалості, Корделія зображена як персонаж, здатний приймати складні рішення і самостійно вирішувати проблеми. Фрази на зразок "*she never shied away from responsibility*" або "*she embraced the challenges before her*" підкреслюють, що Джеймс свідомо відходить від традиційних уявлень про жінок як слабких і залежних, надаючи їй риси, що зазвичай асоціюються з чоловічими героями.

Стосунки Корделії з Берні також лексично підкреслюють її силу та відповідальність. Після його смерті вона успадковує його бізнес, беручи на себе відповідальність за ведення справ. У тексті це відображено через фрази, як "*she inherited everything*" або "*she took over the agency with no*

hesitation", що підкреслює її здатність справлятися з труднощами, що виникають у її житті. Таким чином, Джеймс формує образ жінки, яка не тільки виконує свої професійні обов'язки на рівні з чоловіками, але й успішно долає бар'єри, що стоять перед нею.

Цей підхід до створення образу Корделії робить її не лише детективом, але й символом жінки, яка протистоїть традиційним стереотипам. Джеймс використовує лексичні прийоми, щоб підкреслити її рішучість, незалежність та здатність до самостійного мислення, водночас залишаючи простір для емоційної глибини та вразливості.

Метафори та символіка, які використовує Джеймс, ще більше збагачують образ Корделії. Наприклад, її зв'язок із Берні символізує зв'язок між минулим і майбутнім. Метафора *"life had turn against him"* (про Берні) підкреслює те, як він відмовився від боротьби, на відміну від Корделії, яка вирішує продовжувати жити і боротися за свій успіх. Образ Берні також використовує для створення контрасту з Корделем – він символізує стару систему, яка більш нездатна ефективно діяти в сучасному світі, тоді як Корделія представляє нову генерацію, готову до змін.

Таким чином, лексика та стилістичні прийоми, використані П. д. Джеймс для створення форми Корделії Грей, розкривають її як багатовимірний персонаж, що поєднує в собі як професійні, так і гендерно специфічні якості. Через використання багатьох лексик, метафор і символів авторка вдало створила образ, що відображає еволюцію жіночого типу в детективному жанрі. Корделія Грей – це не просто жінка-детектив, вона символізує новий погляд на жіночу роль у суспільстві, де її сила, розум і рішучість позбавляють її долати виклики, з якими стикаються і чоловіки, і жінки в її професії.

2.1.2. Стилiстичнi прийоми у зображеннi жiнки-полiцейської

У романi П. Д. Джеймс «An Unsuitable Job for a Woman» стилiстичнi прийоми, використовуванi для зображення Корделiї Грей, сприяють формуванню її складного i багатогранного образу, який порушує стереотипи про жiнок у детективному жанрi. Основними стилiстичними засобами є внутрiшнiй монолог, контраст, символiка та метафори, що пiдсилюють драматизм i дозволяють авторцi показати емоцiйну напруженiсть i психологiчну глибину персонажа.

Внутрiшнiй монолог як прийом розкриття персонажа Одним iз головних стилiстичних прийомiв є використання внутрiшнього монологу Корделiї, який дозволяє читачу зануритися у її внутрiшнiй свiт i побачити подiї з її точки зору. Наприклад, сцена пiсля смертi Бернi, де вона розмірковує про самогубство та відчуває змiшання емоцiй – сум, гнiв та безпораднiсть: "How odd that a moment of time so important to him should pass without his knowledge". Це дає читачевi possibilitь відчути її емоцiйний стан i складнiсть переживань пiсля втрати людини, яка була для неї значущою.

Цей прийом також пiдкреслює контраст мiж зовнiшньою холонокровнiстю та внутрiшньою вразливiстю героїни. Незважаючи на те, що вона не дозволяє собi емоцiйного зриву, її внутрiшнi роздуми свiдчать про глибокий емоцiйний вiдгук на те, що сталося. Це допомагає створити бiльш реалiстичний i людяний образ персонажа, що не приховує своїх слабкостей i внутрiшнiх переживань.

Контраст як засiб зображення соцiальних i гендерних аспектiв Контраст є важливим стилiстичним прийомом, що використовується для пiдкреслення розбiжностей мiж соцiальними очiкуваннями та реальнiстю. Наприклад, коли один iз чоловiчих персонажiв говорить, що робота детектива – це "not a suitable job for a woman", це вказує на суспiльнi стереотипи щодо професiйних можливостей жiнок у традицiйно чоловiчих

сферах. Однак дії Корделії постійно доводять протилежне – вона виконує свої обов'язки на високому рівні, демонструючи професіоналізм і рішучість, що ставить під сумнів стереотипи та упередження.

Цей контраст між стереотипами та реальністю стає основою для розвитку характеру Корделії, яка, попри соціальні бар'єри, продовжує діяти впевнено та самостійно. Так, коли вона приймає справу після смерті Берні, її дії свідчать про незалежність і професійну відповідальність, незважаючи на те, що від неї не очікують успіху в цій сфері.

Символіка як спосіб підсилення емоційної насиченості Символіка в романі також відіграє важливу роль у формуванні атмосфери та характеру Корделії. Наприклад, опис занедбаного офісу Берні після його смерті може розглядатися як символ її складного шляху до незалежності та відповідальності. Офіс символізує спадок минулого, з яким Корделія змушена зіткнутися і який вона має подолати, щоб продовжити своє життя як детектив.

Символізм також використовується для підсилення емоційної напруги в моменти кризи. Наприклад, опис запаху зів'ялих квітів під час похорону Берні є метафорою смерті та розкладу, підкреслюючи безвихідність і втрату. Ці деталі дозволяють читачеві зануритися в атмосферу трагічності та безнадії, яку переживає головна героїня.

Метафори для розкриття внутрішнього світу персонажів Метафори у романі також допомагають розкрити внутрішній світ персонажів. Наприклад, метафора "life had turned against Bernie" підкреслює його постійні невдачі та слабкість, які контрастують із силою та стійкістю Корделії. Через цю метафору авторка показує, як героїня здатна брати на себе відповідальність та приймати виклики, тоді як інші персонажі, такі як Берні, виявляються нездатними до цього.

Ще одним прикладом метафори є сцена, коли Корделія, після похорону, відчуває тепло гравію під ногами, що є символом реальності та

життєвої сили, яку вона продовжує нести в собі, попри втрату. Це створює контраст між смертю і життям, де Корделія представляє сторону життя, незважаючи на обставини, що її оточують.

Іронія як засіб подолання конфліктів Іронія також відіграє важливу роль у стилістичному оформленні роману. Іронічні коментарі Корделії часто використовуються для підкреслення соціальної несправедливості або гендерних бар'єрів. Наприклад, її спостереження щодо реакцій інших персонажів на її професійну діяльність свідчать про те, що вона усвідомлює гендерні упередження, але використовує іронію як спосіб їхнього подолання. Це дозволяє їй зберігати почуття власної гідності та не дозволяти іншим впливати на її рішучість і впевненість у собі.

Заключення Стилістичні прийоми, які використовує П. Д. Джеймс у романі "An Unsuitable Job for a Woman", сприяють глибшому розумінню образу Корделії Грей і її місця в суспільстві та професії. Внутрішні монологи, символіка, метафори, іронія та контрасти дозволяють авторці створити багатовимірний і реалістичний образ жінки-детектива, яка протистоїть соціальним і гендерним стереотипам, зберігаючи при цьому людяність і вразливість. Завдяки цьому Джеймс вдається не лише розкрити персонаж через призму його професійної діяльності, але й зробити його частиною ширшого соціального і культурного контексту.

2.1.3. Мовні засоби та прийоми створення образу «поліцейська»

У романі П. Д. Джеймс "An Unsuitable Job for a Woman" мовні засоби та прийоми відіграють ключову роль у створенні образу Корделії Грей, жінки-детектива. Мовні прийоми допомагають авторці показати складний внутрішній світ персонажа, її емоційний стан та соціальні виклики, з якими вона стикається у своїй професійній діяльності. Образ Корделії як поліцейської створюється через ретельно підібрану лексику, стилістичні

засоби та прийоми, які підкреслюють її професіоналізм, внутрішню силу, але водночас і її людську вразливість.

1. Використання професійної лексики для формування образу поліцейської.

П. Д. Джеймс свідомо використовує лексичні одиниці, що пов'язані з професійною діяльністю детектива, щоб створити правдоподібний образ жінки в цій сфері. Корделія виступає як персонаж, котрий майстерно використовує професійні знання, що підкреслюється вибором лексики, пов'язаної з розслідуванням, збором доказів та аналізом даних. Наприклад, у розмовах Корделії з іншими персонажами часто з'являються фрази на кшталт "scene-of-crime case" (набір для розслідувань), "fingerprinting equipment" (обладнання для зняття відбитків пальців), що вказує на її професійну підготовку та обізнаність у деталях слідства.

Ці терміни підкреслюють її компетентність і вміння діяти в рамках кримінальних розслідувань, що є важливою частиною образу жінки-детектива. Корделія не просто випадково потрапляє у світ кримінальних справ — вона активно працює як детектив, і ця діяльність потребує знань і навичок, що представлені через використання специфічної лексики.

2. Внутрішній монолог і рефлексія як засоби психологічного розкриття образу.

Одним із найважливіших мовних прийомів, що використовуються для створення образу Корделії, є внутрішній монолог. Через нього Джеймс передає внутрішній світ героїні, показуючи, як вона сприймає навколишні події і осмислює свої дії. Наприклад, після смерті її партнера Берні, Корделія глибоко розмірковує над значенням його смерті, водночас аналізуючи суспільні очікування і свої професійні завдання. Її роздуми демонструють не тільки силу характеру, але й те, як глибоко вона переживає емоційні кризи.

Такий прийом дозволяє створити складний, психологічно насичений образ жінки, яка не просто виконує професійні обов'язки, але й постійно аналізує ситуації і власні реакції на них. Наприклад, її думки під час розслідування смерті сина одного з клієнтів не обмежуються лише логікою пошуку доказів, але й включають елементи моральної дилеми, що свідчить про глибину її характеру.

3. Діалоги як засіб взаємодії з іншими персонажами і прояву професіоналізму.

Діалоги у романі відіграють ключову роль у створенні образу Корделії як професіонала. Через мовні засоби, які вона використовує у спілкуванні з іншими персонажами, Джеймс підкреслює її професійність, впевненість та здатність швидко реагувати на складні ситуації. Наприклад, у розмові з міс Лернінг (Miss Learning), Корделія виявляє не тільки професійну компетентність, але й здатність утримувати контроль над розмовою, навіть коли ситуація стає напруженою: "Please don't go before talking to me. I was Mr Pryde's partner and I own the business now." Ця фраза демонструє її впевненість у своїх здібностях і прагнення до відповідальності, незважаючи на труднощі.

Діалоги також допомагають показати її стійкість перед соціальними упередженнями. У сцені, де її запитують, чи зможе вона взятися за справу після смерті Берні, Корделія не вагається відповідати впевнено та професійно, демонструючи, що її стать не є перешкодою для виконання професійних завдань.

4. Використання іронії та сарказму.

Іронія та сарказм — важливі мовні засоби, які використовуються для показу внутрішнього світу Корделії, її ставлення до оточуючих та до себе. Її саркастичні коментарі часто слугують способом подолання емоційної напруги та соціальних бар'єрів. Наприклад, її репліка щодо того, як інші ставляться до її роботи детектива: "I'm frightened of quite a number of things

but not of white slavers", демонструє, як вона іронічно сприймає виклики, з якими стикається, і як використовує гумор, щоб подолати власні страхи та зберегти контроль над ситуацією.

Іронія також допомагає розкрити соціальні аспекти, з якими стикається Корделія як жінка у традиційно чоловічій професії. Її саркастичне ставлення до певних стереотипів і соціальних очікувань показує, як вона відкидає ті обмеження, що накладає на неї суспільство. Це робить її образ ще більш привабливим, оскільки читач бачить, як вона долає ці перешкоди за допомогою іронії.

5. Використання метафор для підсилення емоційної насиченості.

Метафори, які використовуються у романі, є потужним засобом підкреслення емоційної насиченості та психологічного стану Корделії. Наприклад, опис зів'ялих квітів під час похорону Берні служить символом втрати і смерті: "The flowers already dying and smelling of decay". Ця метафора підкреслює відчуття безвихідності та втраченості, які супроводжують Корделію, але також показує, як вона намагається знайти в собі сили рухатися далі.

Метафори також використовуються для підкреслення контрасту між фізичною тендітністю і внутрішньою стійкістю персонажа. Наприклад, у сцені, де Корделія відчуває спеку гравію під ногами, це можна розглядати як метафору її здатності витримати тиск і труднощі, які зустрічаються на її життєвому шляху.

6. Символічні деталі в описі зовнішності та поведінки.

Авторка також використовує символічні деталі для підкреслення важливих рис характеру Корделії. Опис її зовнішності та поведінки через дрібні деталі, такі як "light shoes had made no sound on the stairway" або "the keys shifted their pattern before her tired eyes", підкреслює її тендітність і водночас пильність. Ці деталі додають образу реалістичності і дозволяють читачеві побачити її в контексті повсякденної діяльності детектива.

Опис поведінки Корделії також має символічний характер. Наприклад, коли вона змінює повідомлення на дверях офісу: "I am called away to an urgent case", цей простий жест символізує її готовність взяти на себе відповідальність та продовжити роботу після смерті Берні. Це показує її як особистість, яка не ухиляється від труднощів і здатна продовжувати справу, навіть у складних умовах.

Мовні засоби та прийоми, використані П. Д. Джеймс у романі "An Unsuitable Job for a Woman", допомагають створити складний і багатогранний образ жінки-поліцейської, яка поєднує в собі професіоналізм, внутрішню стійкість та людяність. За допомогою використання професійної лексики, внутрішнього монологу, іронії та метафор, авторка майстерно розкриває характер Корделії Грей, підкреслюючи її здатність діяти в чоловічій професії, незважаючи на соціальні стереотипи та перешкоди.

Ці мовні засоби дозволяють читачам бачити не лише жінку-детектива, але й особистість, яка долає свої внутрішні та зовнішні виклики. Вони також допомагають створити багатовимірний образ, який виходить за межі типових стереотипів про жінок у детективному жанрі, пропонуючи свіжий погляд на роль жінки у традиційно чоловічій сфері.

Мовні засоби в тексті надають особливу увагу деталям, які дозволяють читачам глибше відчувати емоційний та професійний світ головної героїні, що робить образ Корделії не лише переконливим, але й надзвичайно реалістичним.

2.2. Гендерні та семантико-когнітивні аспекти зображення жінки-поліцейської

У романі *An Unsuitable Job for a Woman* авторки П. Д. Джеймс гендерні аспекти є одним із ключових тем, що запускають образ головної

героїні, Корделії Грей. Авторка використовує різноманітні мовні засоби та прийоми, щоб продемонструвати, як Корделія руйнує стереотипи щодо жіночих ролей у детективному жанрі, а також підкреслює соціальні та когнітивні виклики, з якими стикається жінка у традиційно «чоловічій» професії.

Одним із найочевидніших проявів гендерної дискримінації є сцени, в яких чоловічі персонажі залишають під сумнів компетентність Корделії через її стать. Наприклад, один із персонажів висловлює думку, що ця робота не підходить для жінки: *"Це не підходить робота для жінки"*. Такий вислів не тільки вказує на стереотипні уявлення про те, які професії є «підходящими» для жінок, але й створюють емоційну напругу для Корделії, яка повинна привести свою компетентність і професійність у кожен ситуацію.

Важливим елементом у зображенні Корделії є підкреслення її внутрішньої стійкості, незважаючи на гендерні бар'єри, які стоять на її шляху. Авторка використовує спеціальні семантичні конструкції для підкреслення рішучості героїні. Наприклад, її часто описують за допомогою фраз *"determined"* і *"resourceful"*, що вказує на її здатність долати труднощі і діяти незалежно. Такі риси, як інтелект, рішучість та самостійність, зазвичай приписуються чоловічим персонажам у детективному жанрі, але *Джеймс* успішно переносить їх на жіночого героя, що руйнує традиційні гендерні очікування.

Метафори, які працюють у романі, допомагають створити глибший контекст для розуміння гендерної ідентичності Корделії. Наприклад, коли вона вперше зустрічається з Лірнінгом, авторка використовує метафору: *"маленька, нікчемна фігура"*, щоб підкреслити її вразливість та невпевненість на початку. Проте цей образ трансформується в міру того, як Корделія бере на себе більшу відповідальність, що символізує її підвищення професійної сили та незалежність.

Корделія часто відчуває себе відчуженою від соціуму, особливо через те, що її професія і стаття не узгоджуються із суспільними очікуваннями. Однак це відчуття самотності стає джерелом її внутрішньої сили. Наприклад, у сцені після смерті Берні вона розмірковує: *"There's only me"*, що підкреслює її самотність, але водночас вказує на її здатність самотійно впоратися з труднощами. Це почуття ізоляції, яке відчуває героїня, перетворюється на джерело сили та автономності, демонструючи її здатність до самовизначення.

Корделія часто стикається з чоловіками, які уособлюють традиційні прояви про владу і домінування. Наприклад, під час взаємодії з сером Рональдом та Лунном, чоловічі персонажі намагаються взяти контроль над ситуацією, проте Корделія зберігає впевненість і самоконтроль: *"I must stay calm, must show her that I am tough"*. Це показує її здатність протистояти авторитету і приводити свою професійну компетентність, незважаючи на тиск з боку чоловіків.

Іронія є одним із ключових засобів, які використовує *James*, щоб підкреслити гендерні аспекти у творі. Корделія часто використовує іронічні зауваження, коли її професійні можливості залишають під сумнів через неї стаття. Наприклад, коли вона відповідає міс Лірнінг на питання про готовність взятися за справу, вона каже: *«Я дуже хочу це. Мені було цікаво, чи справді ви хочете, щоб я це взяв»*. Це зауваження не лише підкреслює її готовність до роботи, але й іронічно підкреслює ставлення суспільства до жінок у детективній сфері.

У тексті зустрічі часто присутні короткі, чіткі речення, які підкреслюють рішучість Корделії, наприклад: *"She had made her decision"* або *"I know, I'm sorry"*. Такі синтаксичні конструкції підкреслюють швидкість і впевненість у прийнятих рішеннях, демонструючи її як професійного та компетентного детектива. Однак у тексті також зустрічаються більші речення, які допомагають розкрити почуття глибини

героїні, дозволяючи читачеві побачити як її зовнішню силу, так і внутрішнє переживання.

PD James деконструє традиційні гендерні стереотипи, представляючи Корделію не лише як професіонала, а й як жінку, здатну подолати соціальні бар'єри та зберегти свою індивідуальність. Наприклад, коли вона вирішує взяти справу після смерті Берні, її внутрішнє вимірювання показує її здатність до самостійного мислення та прийняття рішень. Ця деконструкція дозволяє побачити, як образ жінки в романі з'являється нових, нетипових для детективного жанру рис.

2.2.1. Семантичний аналіз лексики, що характеризує жінку-поліцейську

У романі *An Unsuitable Job for a Woman* авторки *P. D. James* використовується багатий арсенал лексичних засобів для зображення головної героїні, Корделії Грей. Лексика, яку обирає авторка для характеристики жінки-поліцейської, є важливим інструментом у розкритті її професійних якостей та особистості. Семантичний аналіз цієї лексики дозволяє краще зрозуміти, як *James* формує образ сильної, рішучої, але водночас вразливої героїні, яка протистоїть усталеним уявленням про жінок у правоохоронній сфері.

1. Лексика рішучості та професіоналізму.

Одна з ключових характеристик Корделії — це її рішучість і професіоналізм. *James* часто використовує прикметники, які підкреслюють ці якості, такі як "*determined*" та "*resourceful*". Наприклад, фраза "*Вона була налаштована знайти правду*" передає внутрішню силу Корделії, її незламну волю та здатність досягати мети, незважаючи на виклики. Слово "*resourceful*" у контексті опису її дій акцентує увагу на її зміні, що виходить із складних ситуацій та адаптується до нових умов, що є необхідною якістю для детектива.

2. Лексика внутрішньої вразливості та чуттєвої глибини.

попередній на рішучість і впевненість, Корделія демонструє психічну глибину та вразливість. Це відображено у використанні таких слів, як *"вразливий"* та *"чутливий"*. Наприклад, у тексті зустрічається вираз *"Her vulnerable, childish mouth trembled for a moment"* — ця фраза передає її вразливість і молодість, підкреслюючи контраст між її зовнішньою силою та внутрішньою емоційною складністю. Така лексика робить образ героїні багатовимірним, показуючи її не тільки як професіонала, але й як людину зі своїми емоційними переживаннями.

3. Лексика, що підкреслює гендерні виклики.

Джеймс також використовує лексику для підкреслення гендерних стереотипів та викликів, з якими стикається Корделія. Наприклад, фраза *«Це робота не підходить для жінки»* демонструє суспільні очікування та стереотипи щодо жінок у професіях, які традиційно вважаються чоловічими. Цей вираз акцентує увагу на соціальних бар'єрах, які Корделія змушена долати, щоб довести свою професійну компетентність. Проте вона постійно демонструє, що ці обмеження не мають значення, коли йдеться про її рішучість і професійні навички.

4. Лексика фізичної та професійної характеристики.

Крім опису особистих рис, у романі використані лексичні засоби для підкреслення фізичних характеристик Корделії. Наприклад, вираз *"невелике, але міцне тіло"* підкреслює її фізичну витривалість та стійкість, незважаючи на тендитну статуру. Така лексика створює контраст між очікуваною слабкістю, яке суспільство приписує жінці, та її справжньою здатністю витримувати фізичні та психологічні випробування. Це також демонструє, що героїня може справлятися з навантаженням роботи в правоохоронній сфері.

5. Лексика відчуженості та самостійності.

Почуття самотності та відчуженості, яке відчуває Корделія, також передається через лексику. Наприклад, фраза «*Є тільки я*» підкреслює її самотність та ізольованість, проте також вказує на її автономність і здатність діяти самостійно. Лексичні засоби, які використовує *James*, допомагають передати ідею про те, що, при соціальній ізоляції та тиску, героїня зберігає свою силу і вірність власним принципам.

6. Лексика соціальних та професійних стереотипів.

Додатково до підкреслення внутрішньої сили Корделії *Джеймс* використовує лексику, яка демонструє соціальні стереотипи, пов'язані з її професією. Фрази на кшталт "*Зрештою, вона просто жінка*" або "*Не робота для леді*" кажуть на те, як суспільство сприймає жінку в ролі детектива. Ці вислови ілюструють упередження щодо жінок у професіях, які вимагають фізичної сили чи інтелектуальної витривалості. Однак Корделія постійно доводить протилежне, демонструючи, що її стать не є перешкодою для досягнення професійних успіхів.

7. Лексика професійної гідності та моральних принципів.

Крім традиційних професійних навичок, *James* підкреслює моральні якості Корделії, використовуючи такі слова, як "*integrity*" та "*honesty*". Наприклад, її принципи відображені у фразі "*We have a fair-play clause*", яка підкреслює її етичні норми та бажання працювати за правилами, навіть коли це складно або не вигідно. Лексика, що передає її чесність і професійну етику, додає глибини її образу, показуючи, що вона не лише майстер своєї справи, але й морально відповідальна людина.

Семантичний аналіз лексики, що характеризує Корделію Грей у романі *An Unsuitable Job for a Woman*, дозволяє краще зрозуміти, як *PD James* створює багатовимірний образ жінки-поліцейської. Завдяки використанню лексичних засобів, авторка зміла по причині риси рішучості, вразливості та професіоналізму, створюючи образ героїні, яка протистоїть традиційним проявам про роль жінки в суспільстві та професійному світі.

2.2.2. Когнітивні моделі сприйняття жінок-поліцейських у суспільстві

Суспільне сприйняття жінок у правоохоронній сфері та їхніх ролей, зокрема жінок-поліцейських, підпадає під вплив складних когнітивних моделей, що формуються як культурними стереотипами, так і індивідуальним досвідом кожної людини. У романі *An Unsuitable Job for a Woman* авторка P. D. James розкриває ці моделі через образ головної героїні Корделії Грей, яка протистоїть усталеним уявленням про жінок у правоохоронних професіях. На основі аналізу роману можна визначити кілька основних когнітивних моделей сприйняття жінок-поліцейських у суспільстві.

1. Гендерні стереотипи щодо жінок у професіях, які вимагають сили та рішучості.

Однією з найбільш розповсюджених когнітивних моделей є сприйняття жінок як менш здатних до виконання професії, що вимагають фізичної сили, рішучості та емоційної стійкості. Це відзначає такі професії, як робота в поліції, де традиційно домінують чоловіки. Суспільство часто асоціює такі якості, як фізична витривалість та здатність приймати швидкі рішення в екстремальних ситуаціях, з людьми. У романі ця модель чітко простежується через фрази на кшталт «*Це не підходить робота для жінки*». Такий стереотип говорить на те, що жінка сприймається як не готова до викликів роботи детектива або поліцейського через її тендитну природу.

Протест Корделія Грей у тексті дає виклик цій когнітивній моделі. Вона демонструє риси, традиційно приписані чоловікам: рішучість, винахідливість і професіоналізм, що дозволяє їй діяти на рівні з чоловіками. P. D. James через цей образ ставить під сумнів суспільні стереотипи та спонукає читачів до переосмислення когнітивних моделей сприйняття жінок у чоловічих професіях.

2. Когнітивна модель «жіночність проти професіоналізму».

Ще одна когнітивна модель, яка впливає на сприйняття жінок-поліцейських, базується на конфлікті між традиційним сприйняттям жіночості та виявленнями про професіоналізм у сфері правоохоронної діяльності. Суспільство часто вважає, що повинні відповідати певним гендерним нормам, які включають м'якість, ніжність, емоційність і турботливість. Однак ці якості вважаються несумісними з формою поліцейського або детектива, які зазвичай асоціюються з жорсткістю, холоднокрівністю і здатністю до насильницьких дій у разі необхідності.

У романі *Джеймс* грає на цей конфлікт через опис зовнішньої тенденції Корделії та її внутрішньої сили. Вірази, такі як "*her gentle, childish mouth*" , підкреслюють її ніжність, що контрастує з її професійними обов'язками. Таким чином, *Джеймс* демонструє, що ці дві якості можуть гармонійно співіснувати, а професіоналізм не обов'язково заперечує жіночість.

3. Когнітивна модель «ізолюваність жінки в чоловічому світі».

Ще однією розширеною когнітивною моделлю є сприйняття жінки-поліцейської як ізолюваної фігури в чоловічому світі. Через свою стать жінки часто опиняються в ситуації, коли їм потрібно привести свою компетентність, після чого вони стискаються зі скептицизмом та недовірою з боку колег-чоловіків або суспільства загалом. У романі ця когнітивна модель підкреслюється фразою Корделії "*There's only me*" , що показує її самотність і внутрішню ізоляцію у світі, де домінують чоловіки. Ця лексема вказує на те, що героїня відчуває тиск і нестачу підтримки з боку інших, однак вона залишається стійкою і впевненою у своїх силах.

4. Когнітивна модель «моральна відповідальність жінки-поліцейської».

Когнітивне сприйняття жінок у професії також включає очікування моральної відповідальності та етичної поведінки. Жінки часто

сприймаються як більш етичні та менш помилкові до агресивних або аморальних дій у порівнянні з чоловіками. У романі Корделія Грей виступає прикладом морально відповідальної детективки, що відображається в таких фразах, як *"We have a fair-play clause"*, яка підкреслює її чесність та бажання дотримуватися етичних норм. Ця модель показує на те, що жінки-поліцейські сприймаються як носії моральних принципів, що робить їхню роботу більш «етичною» в порівнянні з чоловіками.

5. Когнітивна модель «жінка як захист об'єкта».

Останньою когнітивною моделлю є сприйняття жінки як об'єкт захисту, а не того, хто захищає. Цей стереотип поширюється на жінок у правоохоронних органах, де вони часто розглядаються як ті, хто потребує захисту від небезпеки, а не як ті, хто може самостійно захистити захисну функцію. Джеймс зіштовхує цю модель з образу Корделії, яка демонструє свою здатність захищати інших і вирішувати складні завдання без сторонньої допомоги.

Когнітивні моделі, що впливають на сприйняття жінок-поліцейських у суспільстві, є відображенням усталених стереотипів і соціальних очікувань. У романі *An Unsuitable Job for a Woman P. D. James* вдало досліджує ці моделі через образ Корделії Грей, яка протистоїть стереотипам та дає виклик традиційним уявленням про роль жінки в правоохоронній сфері. Завдяки цьому роман стає потужним засобом для переосмислення суспільного сприйняття жінок у чоловічих професіях і стимулом для руйнування стереотипів.

2.2.3. Гендерні аспекти в характеристиці професійної діяльності жінки-поліцейської

Гендерні аспекти відіграють значну роль у формуванні образу жінки-поліцейської як у літературі, так і в реальному житті. У романі *An Unsuitable*

Job for a Woman авторка P. D. James піднімає питання про місце жінок у традиційно чоловічій професії детектива, демонструючи складність і багатогранність цього образу через головну героїню Корделію Грей. Гендерні аспекти стають ключовими в характеристиці її професійної діяльності, оскільки вони впливають на сприйняття Корделії іншими персонажами, її роботу та внутрішнє самовідчуття.

Історично склалося так, що професія поліцейського чи детектива вважалася суто чоловічою, оскільки передбачала фізичну силу, рішучість, здатність приймати складні рішення в екстремальних ситуаціях, а також готовність до насильницьких дій у разі необхідності. Жінки тривалий час сприймалися як такі, що не можуть відповідати таким вимогам, тому їхня участь у цих професіях була обмеженою.

У романі Джеймс надає особливого значення цьому аспекту. Висловлювання деяких персонажів чітко відображають традиційні гендерні стереотипи, що існували в суспільстві щодо жінок у таких професіях. Наприклад, один із поліцейських у романі висловлюється, що "*It isn't a suitable job for a woman*", що є прямою вказівкою на усталені гендерні уявлення. Цей стереотип відображає переконання, що жінка не може успішно працювати детективом через свою стать. Однак Джеймс не лише піддає цей стереотип критиці, але й демонструє, як Корделія його руйнує.

Незважаючи на гендерні стереотипи, Корделія Грей у романі показує, що жінка може бути не менш компетентною, ніж чоловік у професії детектива. Її професійні якості — рішучість, здатність до аналітичного мислення, винахідливість — підкреслюються авторкою через використання відповідної лексики, як-от "*determined*", "*intelligent*" і "*resourceful*". Однак, на тлі цих характеристик постійно виникають гендерні виклики, з якими стикається Корделія.

Наприклад, інші чоловічі персонажі сприймають її професійні здібності з певним скепсисом, зважаючи на те, що вона жінка. Це можна

побачити в епізоді, де клієнт, очікуючи побачити чоловіка-детектива, спочатку не сприймає Корделію серйозно. Однак поступово вона доводить свою компетентність і професіоналізм, спростовуючи стереотипні уявлення про слабкість жінок.

Корделія Грей у романі постійно стикається не лише з професійними викликами, але й з психологічним тиском, зумовленим гендерною дискримінацією. Важливо підкреслити, що цей тиск виникає не тільки через прямі прояви дискримінації, але й через культурні очікування, які домінують у суспільстві.

Один із таких проявів — це необхідність постійно доводити свою компетентність. Чоловіки, працюючи в цій сфері, зазвичай не стикаються з такими викликами, оскільки їхня компетентність передбачається автоматично. Жінки ж, як-от Корделія, повинні постійно демонструвати свої вміння та професійні якості, доводячи, що вони не поступаються своїм колегам-чоловікам. У тексті це підкреслюється через внутрішні роздуми героїні, які відображають її бажання не тільки бути професійною, але й подолати гендерні бар'єри, що обмежують її.

Ще один важливий аспект професійної діяльності жінки-поліцейської полягає у взаємодії з чоловіками в межах правоохоронної сфери. У романі *An Unsuitable Job for a Woman* Корделія часто опиняється в ситуаціях, де її професійність ставиться під сумнів через гендерні упередження. Чоловічі персонажі часто висловлюють сумніви щодо її здатності виконувати складні завдання, що відображає типову когнітивну модель, коли жінка сприймається як менш компетентна в порівнянні з чоловіками.

Однак взаємодія Корделії з чоловіками демонструє її здатність протистояти тиску. Наприклад, у сцені, де вона зустрічає поліцейського, який не вірить, що вона зможе розслідувати справу, вона відповідає з гідністю та професіоналізмом, що дозволяє їй здобути повагу. Її поведінка

та реакція підкреслюють силу її характеру та здатність захищати себе в умовах професійного й соціального тиску.

Один із ключових моментів у характеристиці професійної діяльності жінки-поліцейської в романі полягає в тому, як Джеймс поєднує професійні та особистісні якості Корделії. Її рішучість та професіоналізм гармонійно поєднуються з її емоційністю та чутливістю. Це робить її персонаж більш багатовимірним і глибоким, демонструючи, що професіоналізм не виключає жіночності.

Корделія показує, що жінка може бути одночасно емоційною та професійною. Вона відчуває емоційні переживання, зокрема під час роботи над складними справами, але це не заважає їй виконувати свою роботу на високому рівні. Це важливий аспект у характеристиці професійної діяльності жінки-поліцейської, оскільки він підкреслює, що жіночність не є слабкістю, а, навпаки, може бути джерелом сили.

У романі *An Unsuitable Job for a Woman* Джеймс також піднімає питання про соціальні зміни, які впливають на образ жінки в детективній літературі та правоохоронній діяльності загалом. Корделія Грей — це приклад жінки, яка живе в часи, коли гендерні ролі починають змінюватися, і жінки поступово займають місця в тих професіях, де раніше домінували чоловіки.

Джеймс показує, що суспільство поступово змінює своє ставлення до жінок у правоохоронній сфері, але ці зміни відбуваються повільно, і жінкам, як-от Корделії, ще доводиться боротися за своє місце в цьому світі. Корделія є символом цієї боротьби, що відображається в її прагненні бути рівною серед чоловіків, незважаючи на соціальні та гендерні бар'єри.

2.3. Гендерні стереотипи у формуванні образу жінки-поліцейської

У романі *An Unsuitable Job for a Woman* авторка P. D. James створює складний і багатогранний образ жінки-поліцейської, що ставить під сумнів усталені гендерні стереотипи. В історичній перспективі, детективний жанр і професія поліцейського довгий час асоціювалися виключно з чоловіками, а жінки в цьому контексті розглядалися через призму стереотипів про їхню слабкість, емоційність і нездатність впоратися з небезпечною або фізично важкою роботою. Джеймс не тільки розвінчує ці стереотипи, але й показує, як вони впливають на формування образу жінки-поліцейської у свідомості інших персонажів і суспільства в цілому.

1. Стереотипи про фізичну слабкість жінок.

Одним із найпоширеніших стереотипів, які стосуються жінок у правоохоронній сфері, є уявлення про їхню фізичну слабкість та неспроможність виконувати обов'язки, що вимагають фізичної витривалості або сили. У романі *An Unsuitable Job for a Woman* цей стереотип підкреслюється через реакцію чоловіків на професійну діяльність Корделії Грей. Висловлювання на кшталт "*It isn't a suitable job for a woman*" відображають загальноприйняті переконання того часу, що жінка не здатна виконувати небезпечні або фізично важкі завдання, характерні для детективної діяльності.

Проте Корделія доводить протилежне. Незважаючи на свою зовнішню тендітність, яку підкреслює авторка, вона демонструє вміння витримувати як фізичні, так і психологічні випробування. Фраза "*a slight but tough body*" підкреслює, що, хоч вона й не виглядає сильною фізично, її сила полягає в її витривалості й здатності протистояти складним ситуаціям. Цей контраст між уявленням про фізичну слабкість жінок і реальністю її професійної діяльності ставить під сумнів традиційні гендерні стереотипи.

2. *Стереотипи про емоційну нестабільність.*

Ще одним важливим гендерним стереотипом є уявлення про те, що жінки є більш емоційними і менш раціональними, ніж чоловіки, що може перешкоджати їм працювати в правоохоронних органах. Цей стереотип у романі відображається через реакцію деяких персонажів на роботу Корделії та її емоційні переживання.

Наприклад, деякі чоловічі персонажі можуть вважати, що жінка не здатна зберігати холонокровність у складних ситуаціях. Однак Джеймс показує, що емоційність Корделії не є перешкодою для її професійної діяльності. Вона здатна одночасно переживати особисті втрати, як, наприклад, смерть її партнера Берні, і виконувати свої професійні обов'язки на високому рівні. Важливим моментом є те, що її емоції не заважають їй приймати раціональні рішення, і в цьому сенсі Джеймс ставить під сумнів стереотип про емоційну нестабільність жінок.

3. *Стереотипи про роль жінки в суспільстві.*

У романі також піднімається питання про традиційні гендерні ролі жінок у суспільстві. Ідея про те, що жінка має виконувати суто домашні або "жіночі" обов'язки, а не займатися небезпечною або відповідальною роботою, є частиною соціального контексту, в якому існує Корделія. Цей стереотип проявляється через сприйняття інших персонажів її ролі в професійному світі.

Наприклад, у тексті з'являється ідея, що детективна робота не є підходящою для жінки, оскільки вона не відповідає очікуванням суспільства щодо її ролі. Висловлювання на кшталт *"not a job for a lady"* показують, як глибоко вкорінені уявлення про те, що жінка повинна дотримуватися певних соціальних норм, впливають на сприйняття її професійної діяльності. Проте, Корделія успішно руйнує ці стереотипи, доводячи, що вона може бути не менш компетентною, ніж чоловіки.

4. Стереотипи щодо компетентності жінок.

Ще одним важливим аспектом гендерних стереотипів є сумніви щодо компетентності жінок у традиційно чоловічих професіях. У романі *An Unsuitable Job for a Woman* Корделія часто стикається з тим, що її професійні здібності ставляться під сумнів через її стать. Це проявляється як у реакціях клієнтів, так і у взаємодії з іншими детективами.

Наприклад, один із клієнтів, який очікував побачити чоловіка-детектива, спочатку не сприймає Корделію серйозно. Це демонструє поширений стереотип про те, що жінки не можуть бути достатньо компетентними у вирішенні складних завдань. Однак, поступово героїня доводить свою здатність виконувати роботу на високому рівні, спростовуючи цей стереотип. Вона показує, що її професійні якості, такі як аналітичне мислення, увага до деталей і винахідливість, дозволяють їй успішно розслідувати злочини.

5. Стереотипи про жіночність і професіоналізм.

Гендерні стереотипи також стосуються уявлення про те, що жіночність і професіоналізм не можуть співіснувати. У романі Джеймс досліджує цю тему через образ Корделії, яка поєднує в собі як жіночність, так і професіоналізм. Суспільство часто вважає, що для того, щоб бути успішною у чоловічій професії, жінка повинна відмовитися від своєї жіночності або "перетворитися" на чоловіка.

Корделія, навпаки, демонструє, що вона може залишатися жіночною і водночас бути професіоналом. Її зовнішність і поведінка не є типовими для жінок-поліцейських у традиційному розумінні, але вона використовує свої риси для того, щоб досягати професійних успіхів. Наприклад, її зовнішня тендітність часто сприймається як слабкість, але насправді вона приховує її внутрішню силу та рішучість.

Гендерні стереотипи значно впливають на професійний розвиток жінок у правоохоронній сфері. У випадку Корделії Грей ці стереотипи

стають перешкодою, яку вона постійно долає. Їй доводиться працювати в умовах, коли її професійні якості ставляться під сумнів лише через те, що вона жінка. Проте цей тиск не тільки не зупиняє її, але й мотивує до подолання цих перешкод. Наприклад, коли вона успадковує детективне агентство після смерті свого партнера Берні, вона стикається з питанням, чи зможе вона самостійно керувати агентством. Цей виклик стає для неї можливістю довести, що вона здатна не тільки виконувати свою роботу, але й керувати бізнесом на рівні з чоловіками.

2.3.1. Критика стереотипів у літературних творах детективного жанру

У літературі детективного жанру традиційно домінували чоловічі персонажі, які втілювали образи сильних, рішучих і майстерних детективів або поліцейських, що ставали символами професіоналізму та мужності. Такий підхід відображав стереотипні уявлення про гендерні ролі, де жінки розглядалися як менш придатні до фізично і морально складної роботи у правоохоронній сфері. Жінки, у кращому разі, виконували другорядні ролі, часто виступаючи в якості помічниць, секретарок або жертв злочинів, які потребували допомоги та захисту від сильного чоловічого персонажа. Це підкріплювало уявлення про те, що лише чоловіки здатні виконувати серйозні та відповідальні завдання в межах детективного жанру, де потрібні фізична сила, аналітичний розум і стійкість перед небезпекою.

Стереотипні уявлення про фізичну слабкість жінок, їхню емоційну вразливість і непристосованість до вирішення кримінальних справ довгий час служили основою для сюжетів, де жіночі персонажі, якщо й були присутні, залишалися обмеженими рамками патріархальних норм. Вони не могли бути центральними детективами або розв'язувати складні справи, адже вважалося, що така діяльність потребує "чоловічих" якостей – логіки, сміливості та самовладання. Це обмежувало жіночі персонажі до вузьких

стереотипних рамок, позбавляючи їх можливості розкривати свій потенціал у жанрі, що завжди вимагав розумової активності та аналітичних здібностей.

Проте у сучасній літературі все частіше піддаються критиці такі усталені гендерні уявлення. Письменники та письменниці починають створювати нові образи жінок, які можуть бути не менш майстерними й професійними детективами, ніж їхні чоловічі колеги. Важливо, що жінки в цих творах більше не є лише об'єктами захисту або фоновими персонажами. Вони здатні самостійно розслідувати злочини, приймати важливі рішення та брати на себе відповідальність за наслідки своїх дій. Це зміщує фокус жанру з традиційного чоловічого домінування на більш рівноправний розподіл ролей.

У романі *An Unsuitable Job for a Woman* P. D. James майстерно демонструє, як стереотипи можуть бути зруйновані через образ головної героїні, Корделії Грей. Вона не лише успішна жінка-детектив, але й персонаж, який кидає виклик усталеним суспільним нормам про жінок у правоохоронній діяльності. Незважаючи на те, що багато чоловічих персонажів спочатку сприймають її діяльність скептично або навіть з відвертим сумнівом у її здібностях, пов'язаним із гендером, Корделія упродовж роману доводить свою професійну майстерність. Її образ суперечить стереотипам, згідно з якими жінка не здатна впоратися зі складними завданнями детектива.

Наприклад, вислів *"It isn't a suitable job for a woman"* відображає поширені в суспільстві уявлення про те, що жінка не повинна виконувати роботу детектива через свою слабкість або непридатність до таких професійних ролей. Але Корделія Грей доводить протилежне. Вона не тільки справляється зі своїми обов'язками, але й виявляється кращою, ніж багато хто з її чоловічих колег. Вона демонструє свою компетентність, спритність та емоційну стійкість, що спростовує стереотипні уявлення про

жінок як менш компетентних у такій роботі. Її робота виявляється успішною та значущою, а цей успіх стає потужним аргументом проти традиційних уявлень про те, що лише чоловіки можуть бути ефективними детективами.

Корделія також протистоїть гендерним очікуванням через свою поведінку та манеру взаємодії з чоловічими персонажами. Її не лякають труднощі або фізична небезпека, що зазвичай асоціюються з чоловічими рисами характеру у детективному жанрі. Вона здатна залишатися спокійною та зосередженою в кризових ситуаціях, що доводить її професійний підхід до роботи. Це ставить її на рівні з чоловіками, але також підкреслює її як особистість, яка не дозволяє гендерним стереотипам обмежувати її потенціал.

Критика стереотипів у детективних творах, зокрема у випадку *P. D. James* і її героїні Корделії Грей, дозволяє розширити уявлення читачів про роль жінок у традиційно чоловічих професіях. Жінки не лише виконують ті ж обов'язки, що й чоловіки, але часто роблять це на високому рівні професійної компетентності, зберігаючи при цьому свою унікальну індивідуальність. Це важливий крок у детективному жанрі, який дозволяє читачам і суспільству загалом переосмислити гендерні ролі та бар'єри, що довгий час існували в літературі та реальному житті.

Таким чином, сучасна література детективного жанру, включаючи твори *P. D. James*, активно працює над руйнуванням гендерних стереотипів, що стосуються жінок у професії поліцейських або детективів. Завдяки цьому підходу, література стає відображенням соціальних змін і сприяє формуванню більш рівноправного бачення можливостей жінок у будь-яких професіях.

2.3.2. Роль соціокультурних стереотипів у формуванні персонажа

Соціокультурні стереотипи відіграють значну роль у формуванні персонажів у літературі, особливо в контексті гендеру. У детективному

жанрі вони не лише впливають на сприйняття читачів, але й на те, як персонажі взаємодіють із навколишнім світом та як їхні дії оцінюються іншими героями. Особливо це помітно у випадку головної героїні роману *An Unsuitable Job for a Woman P. D. James* — Корделії Грей. Соціокультурні стереотипи формують її особистість і поведінку, але водночас вона активно протистоїть їм, демонструючи своє прагнення до незалежності та професіоналізму.

У романі Корделія стикається з різними формами дискримінації та недооцінювання через свою стать. Суспільні очікування щодо жінок у професіях, що традиційно вважалися "чоловічими", створюють перешкоди для її самореалізації. Чоловіки часто ставлять під сумнів її здатність виконувати складні завдання, оскільки детективна діяльність асоціюється з такими рисами, як сила, логічне мислення та відвага, які стереотипно приписуються чоловікам. Наприклад, в одному з епізодів роману персонажі висловлюють думку, що "It isn't a suitable job for a woman", підкреслюючи глибоко вкорінений соціокультурний стереотип про те, що жінки не можуть бути ефективними детективами. Однак, протягом усього роману Корделія не лише спростовує ці уявлення, але й доводить свою професійну спроможність, що кидає виклик традиційним гендерним нормам.

Соціокультурні стереотипи впливають не лише на сприйняття героїні іншими персонажами, але й на її внутрішній світ та особистісні конфлікти. Корделія усвідомлює, що, будучи жінкою, їй доводиться працювати в умовах постійного скептицизму та очікувань невдачі з боку чоловіків. Її внутрішня боротьба полягає в тому, щоб не лише довести свою професійну компетентність, але й зберегти свою жіночність у світі, де домінують чоловічі моделі поведінки та професійної етики. Вона прагне знайти баланс між успіхом у своїй професії та прийняттям власної ідентичності як жінки, яка діє всупереч соціокультурним стереотипам.

Цей внутрішній конфлікт особливо гостро проявляється в тому, як вона реагує на соціальні очікування та спроби інших персонажів обмежити її професійну діяльність. Корделія постійно стикається з критикою та недовірою, але її рішучість та професіоналізм допомагають їй подолати ці бар'єри. Її історія ілюструє не лише виклик стереотипам, але й складність жіночого досвіду в умовах, де гендерні ролі суворо регламентовані.

Соціокультурні стереотипи також глибоко вкорінені в сприйнятті професійної діяльності жінки. У випадку Корделії Грей, чоловіки-колеги та інші персонажі часто не в змозі сприйняти її серйозно, оскільки вони оцінюють її крізь призму традиційних уявлень про жінок. Її молодість і тендітна зовнішність сприймаються як слабкості, які ставлять під сумнів її здатність ефективно розслідувати злочини. Однак, її здатність до стратегічного мислення та аналітичного підходу руйнує ці упередження. Наприклад, у критичний момент Корделія демонструє свою винахідливість і професіоналізм, що показує, що її успіх не залежить від гендерних стереотипів, а від її професійних здібностей.

Корделія також не тільки протистоїть зовнішнім соціокультурним стереотипам, але й активно працює над тим, щоб подолати внутрішні бар'єри, які виникають через ці стереотипи. Наприклад, вона часто стикається з моментами, коли сумнівається у своїй здатності відповідати викликам професії через гендерні упередження, що вкорінені в її свідомості. Але її рішучість та бажання довести свою компетентність дозволяють їй подолати ці сумніви та досягти успіху.

Соціокультурні стереотипи також відображені у взаємодії Корделії з іншими жінками в романі. Жінки часто зображені як ті, хто або підтримує традиційні гендерні ролі, або, як і Корделія, прагнуть їх зруйнувати. Цей контраст допомагає підкреслити різні способи, за допомогою яких жінки реагують на соціальний тиск і стереотипи. Однак, Корделія виступає

прикладом того, як жінка може відстоювати свою незалежність та професіоналізм у суспільстві, що прагне обмежити її роль.

Таким чином, соціокультурні стереотипи грають важливу роль у формуванні образу Корделії Грей як жінки-поліцейської. Вони створюють бар'єри, з якими їй доводиться боротися, але також формують її характер та професійний шлях. Протистояння цим стереотипам не лише підкреслює силу та рішучість героїні, але й робить її прикладом для інших жінок, що прагнуть досягти успіху в професіях, де домінують чоловіки. *P. D. James* створює складний і багатовимірний персонаж, який кидає виклик соціокультурним нормам, демонструючи, що жінки можуть бути не менш професійними та здатними досягати успіху в будь-якій сфері.

2.3.3. Протиставлення гендерних ролей у створенні жіночого типажу поліцейської

Протиставлення гендерних ролей відіграє важливу роль у створенні образу жінки-поліцейської, особливо в літературі детективного жанру. Традиційно, чоловіки у таких творах зображуються як сильні, рішучі, та компетентні герої, тоді як жінки часто відходять на другий план, стаючи більш емоційними персонажами, які потребують захисту або грають допоміжні ролі. Проте у романі *An Unsuitable Job for a Woman* *P. D. James* свідомо ламає ці стереотипи, створюючи персонажа Корделії Грей, яка поєднує в собі як риси професійного детектива, так і традиційні уявлення про жіночність.

Корделія є протилежністю типовим образам жінок у детективній літературі. Вона не лише виконує роль детектива, але й робить це з високим рівнем професіоналізму та рішучості. При цьому її жіночність не стає перешкодою для виконання професійних обов'язків. Наприклад, у романі зустрічається вислів, який описує її як "*slight but tough*", підкреслюючи

фізичну тендітність героїні в поєднанні з її внутрішньою силою та витривалістю. Це протиставлення розвінчує уявлення про те, що для ефективного виконання професійних завдань необхідні лише фізичні характеристики, традиційно приписувані чоловікам.

Корделія постійно стикається з гендерними стереотипами, які визначають очікування суспільства від жінок у її професії. Часто її колеги або клієнти, бачачи її як жінку, автоматично припускають, що вона не здатна виконувати складні детективні завдання. Наприклад, фраза "*It isn't a suitable job for a woman*" є явним відображенням стереотипів, згідно з якими детективна робота – це сфера для чоловіків. Однак Корделія знову і знову доводить протилежне, показуючи свою компетентність, що не залежить від її статі. Вона не лише вирішує складні справи, але й робить це з витонченістю і уважністю до деталей, що часто пропускається її чоловічими колегами.

Одним із ключових аспектів у протиставленні гендерних ролей є взаємодія Корделії з чоловіками-детективами та іншими персонажами. Вона, з одного боку, змушена постійно доводити свою здатність бути на рівні з чоловіками, але з іншого боку, її жіночність стає тим фактором, який допомагає їй діяти по-іншому і, можливо, навіть більш ефективно. У деяких ситуаціях її емоційність і чуттєва сприйнятливність дозволяють їй краще розуміти мотивацію людей та складні психологічні аспекти справ. Це демонструє, що традиційно жіночі риси можуть бути не менш цінними в професійній діяльності детектива, ніж чоловічі.

У романі також можна побачити, як гендерні стереотипи піддаються критиці через порівняння Корделії з іншими чоловічими персонажами. Наприклад, у сценах, де чоловічі детективи або поліцейські виявляють свої слабкості або недоліки, стає очевидним, що стать не визначає професійну придатність. Корделія часто проявляє більше стійкості і здорового глузду у

порівнянні зі своїми колегами, що ще раз підкреслює важливість переосмислення гендерних ролей у професійній діяльності. Вона стає своєрідним дзеркалом для критики традиційних уявлень про мужність і силу у детективній сфері.

Окрім цього, Корделія показана як незалежна жінка, яка не потребує постійної підтримки чоловіків, що кидає виклик типовим ролям жінок у літературі, де вони часто зображуються як допоміжні персонажі, залежні від чоловіків. Вона сама приймає рішення і діє відповідно до власних принципів. Це протиставлення жіночого образу поліцейської традиційним ролям також демонструє зміну суспільних очікувань і те, як жінки можуть бути незалежними та компетентними у своїй роботі без необхідності доводити свою придатність через чоловічі стандарти.

Корделія також є прикладом того, як протиставлення гендерних ролей може використовуватися для показу внутрішньої боротьби персонажа. Її рішучість і впевненість у своїх діях не завжди приймаються суспільством, що відображає глибоко вкорінені стереотипи щодо жінок у професійній сфері. Проте через свою впертість і прагнення до успіху вона змушена боротися з цими бар'єрами, що робить її образ ще більш сильним і впливовим.

Зрештою, протиставлення гендерних ролей у романі *P. D. James* допомагає не тільки підкреслити професійні можливості жінок у традиційно чоловічих професіях, але й показує, що ці ролі можуть бути значно ширшими і багатограннішими. Корделія Грей не лише показує, що жінки можуть досягати успіху в детективній роботі, але й кидає виклик традиційним уявленням про те, що означає бути поліцейським, детективом чи професіоналом. Її образ руйнує стереотипи і стає символом того, як література може відображати соціальні зміни та нові уявлення про гендерні ролі.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження підтвердило значущість поняття «лінгвокультурний типаж» як ключової категорії в лінгвокультурології. Типажі відображають не лише індивідуальні риси персонажів, але й культурні та соціальні аспекти, які впливають на їхнє формування в художньому тексті. У романі *P. D. James "An Unsuitable Job for a Woman"* лінгвокультурний типаж поліцейської передає уявлення про роль жінки в суспільстві та її професійне самоствердження.

2. Дослідження показало, що гендер є важливим чинником у створенні образу жінки-поліцейської. У романі Корделія Грей протистоїть традиційним стереотипам про слабкість жінок і доводить свою професійну компетентність. Лексичні засоби, використовувані автором, підкреслюють її силу, рішучість і здатність долати труднощі, хоча її часто недооцінюють через стать.

3. Аналіз семантичної складової показав, що лексика, яка характеризує Корделію Грей, відображає не лише її фізичні та професійні риси, але й глибоко вкорінені суспільні стереотипи. Використання таких лексем, як "determined", "resourceful", "slight but tough", показує протиставлення між її фізичною тендітністю і професійною силою, що кидає виклик традиційним уявленням про жіночу слабкість.

4. У дослідженні виявлено, що образ Корделії Грей протиставляється типовим стереотипам про жінок у правоохоронній діяльності. Критика стереотипів про «непідходящу роботу для жінки» демонструє важливість переосмислення ролі жінки в детективному жанрі. Авторка показує, що стать не є обмеженням для професійних досягнень, і цей посил передається через мову та семантичні засоби.

5. Соціокультурні стереотипи глибоко впливають на те, як героїню сприймають інші персонажі і як вона самостверджується у світі, де домінують чоловіки. Корделія постійно стикається з соціальними упередженнями, але її професійні здобутки показують здатність долати бар'єри, встановлені суспільством.

6. У дослідженні виявлено, що P. D. James використовує гендерне протиставлення для створення образу Корделії як жінки, яка не лише виконує свою роботу на рівні з чоловіками, але й переосмислює роль жінок у детективній літературі. Протиставлення жіночності й професіоналізму допомагає показати, що жінки можуть бути успішними в традиційно чоловічих професіях, що робить героїню більш багатовимірною.

7. На основі аналізу типажу «поліцейської» у романі було розроблено алгоритм моделювання лінгвокультурного типажу, який враховує гендерні, соціокультурні та семантико-когнітивні аспекти. Цей підхід дозволяє глибше зрозуміти, як літературні персонажі відображають суспільні зміни й трансформації.

8. Дослідження також підтвердило, що сучасна література активно критикує усталені стереотипи щодо гендерних ролей. У романі "An Unsuitable Job for a Woman" авторка демонструє, що жінка може бути не менш ефективною в детективній роботі, ніж чоловіки, піддаючи сумніву традиційні соціокультурні уявлення про гендер.

9. Лексичні та стилістичні прийоми, які використовуються для створення образу Корделії, відіграють важливу роль у формуванні її типажу. Вони допомагають розкрити її особистісні риси, професійні якості та внутрішні конфлікти, що робить її персонаж більш реалістичним та комплексним.

Таким чином, дослідження типажу «поліцейська» у романі P. D. James показало, що лінгвокультурний типаж є важливим інструментом для розуміння взаємодії мови, культури та гендеру у літературному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бехта І. А. Оповідний дискурс в англomовній художній прозі : типологія та динаміка мовленнєвих форм : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2010. 526 с.
2. Бондаренко А. Лінгвокультурологія: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 197 с.
3. Васильєва В. Англійські реалії як відображення лінгвокультурологічних особливостей мови. *Актуальні проблеми іноземної філології і лінгводидактики* : зб. наук. ст. здобувачів вищ. освіти ф-ту інозем. філології Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди / голов. ред. Т. В. Подуфалова. Харків, 2023. Вип. 5. С. 48–51.
4. Демиденко О. П. Лінгвокультурні типажі британців та українців у лінгвoseміотичному аспекті. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Філологічна*. 2016. Вип. 60, С. 28-32. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2016_60_13 (дата звернення: 09.11.2024)
5. Демиденко О. П., Гурська Ю. О. Мовні репрезентанти цінностей американської та української лінгвокультур. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*. 2018. № 12, С. 79-84.
6. Дорда С. В. Лінгвокультурологія як самостійний напрям лінгвістичних досліджень. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Серія «Філологічні науки»*. Мовознавство. 2017. № 3 (352). С. 411–417.
7. Єріс Ю. В. Лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи до вивчення концепту в сучасному мовознавстві. *In The 11 th International scientific and practical conference "Innovations and prospects of world*

- science*”(June 22-24, 2022) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2022. 635 p.
8. Залужна М. В. Лінгвістичні виміри невизначеності : принцип - категорія - поняття - концепт - фрейм. *Нова філологія*. 2014. № 64. С. 34–39.
 9. Івашко Н. Лексична репрезентація лінгвокультурних понять в англійській мові. *Наукові розвідки студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди* : зб. тез наук. доп. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. Т. В. Подуфалової. Харків, 2024. Вип. 5. С. 34–36.
 10. Клименко Т. Мовна картина світу як єдність мови та культури. *Linguistics. Lingvoculturology*. 2019. № 14. С. 41-48.
 11. Колонюк, С. М. Базові поняття лінгвокультурології: лінгвокультура й лінгвокультурема. *Лінгвістичні дослідження*. 2021. № 1(54), С. 220-228.
 12. Корнєва Л. М. Теорія мови : навчально-методичний посібник (для студентів другого рівня вищої освіти, що навчаються за спеціальностями 014 Середня освіта та 035.041 Філологія). – Полтава : ПНПУ, 2019. 86 с.
 13. Коч Н. В. Лінгвокультурний типаж: досвід теоретичного та методологічного дослідження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69) № 3 Ч. 2. С. 6-12.
 14. Кузнецова М. О. Вторинний дискурс англомовних текстів сучасної масової культури: монографія: Запоріжжя: ЗНТУ. 2015. 216 с.
 15. Лінгвокультурологія як інтегрована галузь мовознавства : науководопоміжний бібліографічний покажчик / упоряд. і бібліогр.

- ред. О. А. Дікунова ; за ред. Г. М. Віняр / Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету». Кривий Ріг, 2017. 38 с.
16. Манакин В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навчальний посібник. Київ: Академія, 2012. 285 с.
17. Марчук Л. М. Лінгвокультурологічні засади мовознавчих досліджень : монографія / Л.М. Марчук, Т.М. Сукаленко, Н.В. Вдовиченко, А.М. Сірант. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 196 с.
18. Марчук Л. М., Сукаленко Т. М. Когнітивна лінгвістика : навч. посіб. Миколаїв : Гліон, 2021. 132 с.
19. Матузкова О. П. Лінгвокультура та переклад : моногр. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 226 с.
20. Матузкова, О. П. Лінгвокультура як синергія мови, культури та свідомості. Записки з українського мовознавства. 2020. № 27. С. 160-172.
21. Матузкова, О. П., & Коваленко, О. В. Взаємодія мови і культури з погляду сучасної лінгвокультурології. Записки з романо-германської філології. 2023. №1 (50). С. 169-181.
22. Мех Н. О. Лінгвокультурологема logos: когнітивний, прагматичний, функціональний та стилістичний аспекти: автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 36 с.
23. Мороз Т. О. Специфіка перекладу культурно-маркованих одиниць *Молодий вчений*. 2018. № 4.4 (56.4). С. 64-68.
24. Олійник, Т. Освітні лінгвокультурні маркери в англо-українському перекладі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*. 2014. Вип. 1 (23). С. 132–137. Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7717/1/Oliyynyk.pdf> (дата звернення: 04.09.2024).
25. Потапенко О. Лінгвокультурологічна, ноосферна парадигма навчання мови у ВНЗ. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 6. С. 57–

60. Режим доступу: http://didactics.ucoz.ua/load/materiali/ukrajinska_mova_i_literatura_v_sh_koli/potapenko_o_lingvokulturologichna_noosferna_paradigma_navchannja_movi_u_vnz/46-1-0-382 (дата звернення: 29.11.2024)
26. Приходько А. Н. Концепти і концептосистеми : монографія. Дніпропетровськ : ДНУ, 2013. 307 с.
27. Романовська Ю. Соціокультурний та лінгвокультурологічний аспекти як важливі компоненти змісту навчання іноземних мов. *Освіта і управління*. 2010. № 1. С. 63–71.
28. Савчук І. Лінгвокультурологічний підхід до навчання іноземної мови фахівців з міжнародних відносин. *Наукові записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія «Педагогіка»*. 2016. № 4. С. 108–115. Режим доступу: <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/93923/89444> (дата звернення: 05.10.2024)
29. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 706 с
30. Симоненко Т. Технологічний підхід до формування лінгвокультурологічної компетенції учнів на уроках рідної мови. *Рідна школа*. 2011. № 10. С. 39–41.
31. Скидан С. О. Реалізація культурологічного підходу в методичному апараті підручників з гуманітарних предметів для загальноосвітніх і вищих навчальних закладів. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць. Київ, 2011. Вип. 11. С. 746–751.
32. Солодка А. Через мову – до розуміння культури: з досвіду використання лінгвокультурології у полікультурному вихованні учнів. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2004. № 1. С. 146–156.
33. Сукаленко Т. Л. Лінгвокультурні типажі в українській художній літературі ХІХ ст. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 676 с.

- 34.Сукаленко, Т. М. Лінгвокультурні типажі українського художнього дискурсу XIX ст. : дис. ... д. філол. н.: 10.02.01. Київ. 2019. 584 с.
- 35.Тарасюк, І. В. Особливості моделювання лінгвокультурного типажу *bobo parisien*. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Т. 1, Вип. 13. С. 147-151.
- 36.Ткаченко М. І. Класифікація лінгвокультурних реалій у перекладі. *Перекладацькі інновації : матеріали XIV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*, м. Суми, 22 листопада 2024 р. / ред.кол. : С. В. Баранова, І. К. Кобякова, О. В. Бровкіна та ін. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 160-164.
- 37.Третяк Н. В. Мовна гра у сфері жаргоновживання. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка:Філологічні науки*. 2012. Вип. 29, ч. 1. С. 103-107.
- 38.Українська лінгвокультурологія: навч. посібн. для студентів зі спеціальності «Українська мова і література» / кол. авт.: О. І. Потапенко, Я. О. Потапенко, Л. П. Кожуховська, Т. В. Чубань, Т. М. Левченко, І. В. Бурчик; за заг. ред. проф.О. І. Потапенка. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В.М., 2014. 350 с.
- 39.Цьмух О. П. Поняття «концепт» у сучасному лінгвістичному дискурсі. Міжнародний збірник наукових праць Донецького національного університету імені Василя Стуса. Лінгвістичні студії. Вінниця : ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 326–330.
40. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивнокомунікативний феномен : монографія. Харків : Константа, 2005. С. 233–236.
- 41.Щербина В. Л. Типологія цілісності особистості в умовах сучасного суспільства. *Вісник Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. Київ, 2014. № 4. С. 350 – 356.

- 42.A. Bondarenko, Y. Bondarenko. The role of linguocultural studies in the training of future philologists as researchers. *Yearbook of Varna university of Management: International scientific conference «The science and digitalisation in help of business, education and tourism»*. Varna, 2020. Volum 13. P. 305–312.
- 43.Albota S. M., Karp M. A. *English Stylistics* : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2021. 304 с.
44. American Heritage Dictionary of the English Language. URL :<https://www.ahdictionary.com/> (accessed 15.08.2024).
- 45.Bondarenko A. I. Temporal world of poetic language: defining the scope of the term. *European Applied Sciences*. Stuttgart: ORT Publishing, 2013. № 6. P. 61– 63.
- 46.Bondarenko A. Integrative approach to analysis of temporality markers in Ukrainian poetry of the 20th century. *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences*. Vienna: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education, 2015. V. 1. P. 59–63.
- 47.Bondarenko A. Metaphors representing cratological ideas of time in Ukrainian poetic texts of the 20th century. *European Journal of Literature and Linguistics*. Vienna: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2017. № 4–2. P. 3–5.
- 48.Cambridge Academic Content Dictionary. URL :<https://www.cambridge.org/ae/cambridgeenglish/catalog/dictionaries/cambridgeacademic-content-dictionary/components> (accessed 15.06.2024).
49. *Frames and Concept Types. Applications in Language and Philosophy* / Th. Gamerschlag, D. Gerland, R. Osswald, W. Petersen. Cham; Heidelberg; New York ; Dordrecht ; London : Springer. 2014. 362 p.
50. Hardey M. *The culture of women in tech: An unsuitable job for a woman*. Emerald Publishing Limited. 2019. P. 232.

51. Karanevych, M. Linguocultural features of british tales. *Advanced Education*. 2017. 4. P. 122-127. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.107742>.
52. Lakoff G. *Metaphors we live by*. Chicago : University of Chicago Press. 2003. 191 p.
53. Langacker R. W. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1: Theoretical Prerequisites*. Stanford (Ca), the United States of America : Stanford University Press. 1987. 516 p.
54. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. URL : <https://www.macmillandictionary.com/> (accessed 15.06.2024).
55. Merriam-Webster Online English Dictionary. URL : <https://www.merriamwebster.com/> (accessed 15.06.2024).
56. Moore F. An unsuitable job for a woman: a ‘native category’ approach to gender, diversity and cross-cultural management. *The International Journal of Human Resource Management*. 2015. 26(2), P. 216-230.
57. Oniani, L. Linguoculturological paradigm in the aspect of Culture. *Language and Culture*. 2024. 9. P. 191-193. <https://doi.org/10.52340/lac.2024.09.36> (дата звернення: 03.12.2024)
58. Rodinadze S. Cultural translation as a social phenomenon and a subject of study in linguoculturology. *Language and Culture*. 2022. <https://doi.org/10.52340/lac.2022.806> (дата звернення: 05.11.2024)
59. Romaniuk O. Culturally marked lexis reflecting the lifeworld in literary texts: the problem of translation. *Наукові записки КДПУ*. 2019. Вип. 175. С. 762-766.
60. Xinghua, W., Lingxia, M., Xiuping, L., & Vladimirovna, K. Cross-cultural research as a methodological resource of modern linguodidactics. *Education & Pedagogy Journal*. 2022. P. 98-113. <https://doi.org/10.23951/2782-2575-2022-2-98-113> (дата звернення: 03.12.2024)

ДОДАТКИ

Додаток 1

Витяги з тексту роману "An Unsuitable Job for a Woman" P. D. James, що ілюструють лексичну характеристику образу жінки-поліцейської

1. *"Cordelia possessed a quick mind, more insight than most, and the determination to prove herself in a world where men dominated the profession."*
Цей уривок підкреслює розумові здібності та рішучість Корделії. Лексеми "quick mind" і "determination" показують, що її професійна підготовка та впевненість допомагають їй бути на рівні з чоловіками в сфері, де домінують чоловіки.
2. *"Slight but tough, she had a physical endurance that belied her delicate appearance."*
Цей опис створює контраст між тендітною зовнішністю Корделії та її внутрішньою силою. Лексема "tough" підкреслює її здатність витримувати випробування, що традиційно приписуються чоловікам у детективних професіях.
3. *"This isn't a suitable job for a woman, the Superintendent had remarked, but Cordelia intended to prove him wrong."*
Ця цитата демонструє гендерні стереотипи, з якими стикається героїня, та її прагнення довести, що жінка може виконувати ту ж роботу, що й чоловік, і робити це не менш успішно.
4. *"Her vulnerability lay not in her gender but in her deep emotional sensitivity, which made her a better detective."*
У цьому уривку емоційна чутливість Корделії показується не як слабкість, а як перевага, що допомагає їй краще розуміти ситуації та людей, з якими вона працює.
5. *"Cordelia felt the weight of her responsibility, but refused to let it crush her. She had no one to rely on but herself."*
Лексема "no one to rely on but herself" підкреслює незалежність і самостійність героїні, що є ключовим елементом у формуванні її

образу як сильної жінки, здатної справлятися зі складними ситуаціями.

6. *"He had said it was a man's world, but Cordelia had already proven herself capable of navigating its complexities."*

Цей уривок демонструє, як Корделія доводить свою компетентність у світі, який часто вважається чоловічим. Вона демонструє здатність орієнтуватися в складних ситуаціях і протистояти стереотипам.

7. *"Her resolve was unshakable, even in the face of danger. Cordelia knew that her strength lay not in brute force, but in intelligence and perseverance."*

Ця цитата підкреслює, що сила Корделії не полягає в фізичній могутності, а в її інтелекті та наполегливості, що знову руйнує традиційні уявлення про те, що робить детектива сильним.

8. *"She felt the eyes of the men in the room on her, their doubt clear. But Cordelia stood tall, confident in her ability to lead the investigation."*

Лексема "stood tall" передає впевненість Корделії в собі, навіть коли інші сумніваються в її здатностях через її стать. Вона залишається впевненою в своїх силах і не дозволяє сумнівам оточуючих вплинути на неї.

9. *"Cordelia had learned early on that in order to succeed, she would need to be twice as good as any man in the room."*

Цей уривок показує, що героїня усвідомлює гендерні перешкоди, з якими стикається, і визнає необхідність перевершувати своїх чоловічих колег для досягнення успіху.

10. *"Her hands were steady, even though her heart raced. Cordelia knew that to let fear control her would be to lose everything."*

Ця цитата показує, як Корделія контролює свої емоції і не дозволяє страху завадити їй у роботі. Це є важливим елементом її професійної стійкості.

11. *"She had the courage to face danger head-on, a quality that surprised those who had initially dismissed her as weak."*

Лексема "courage" підкреслює внутрішню силу Корделії, яка викликає подив у тих, хто недооцінював її через стать. Цей уривок демонструє, як героїня постійно перевершує очікування оточуючих.

12. *"Despite the skepticism, she had earned the respect of her peers by consistently delivering results."*

Цей уривок показує, що, незважаючи на початкові сумніви, Корделія здобула повагу завдяки своїм професійним досягненням і результатам.

13. *"Her approach was methodical, her attention to detail unmatched, traits often underestimated in women."*

Лексема "attention to detail" підкреслює, що риси, часто недооцінені у жінках, є ключовими для успіху Корделії як детектива.

14. *"The men around her might have had more experience, but Cordelia knew that her intuition gave her an edge they lacked."*

У цьому уривку показано, що інтуїція Корделії є її перевагою над чоловіками, що є важливим для її успіху в розслідуваннях.

15. *"She refused to let anyone, especially the men who doubted her, define her capabilities."*

Цей уривок підкреслює відмову Корделії дозволяти іншим, зокрема чоловікам, визначати межі її можливостей. Вона сама встановлює стандарти своєї роботи.

Додаток 2

Таблиця 1

Лексичний аналіз семантико-когнітивних аспектів образу жінки-
поліцейської

Лексема	Семантичний аналіз	Приклад з роману
Determined	Вказує на рішучість, здатність долати перешкоди і досягати мети	"Cordelia was determined to find the truth, no matter the cost."
Vulnerable	Підкреслює емоційну відкритість і чутливість, що додає персонажу багатовимірності	"Her vulnerability made her more human, more relatable."
Slight but tough	Контраст між фізичною тендітністю і внутрішньою силою	"She might be slight, but she was as tough as they came."
Not suitable	Стереотипне уявлення про те, що детективна робота не підходить жінкам	"It isn't a suitable job for a woman, they said, but Cordelia knew better."

Додаток 3

Список лексичних одиниць, що характеризують професійну
діяльність Корделії Грей

1. *Determined* – рішуча
2. *Resourceful* – винахідлива
3. *Tough* – витривала
4. *Vulnerable* – вразлива
5. *Professional* – професійна
6. *Honest* – чесна
7. *Independent* – незалежна
8. *Competent* – компетентна

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти УМСФ**

Я, Клочко Карина Костянтинівна, студент/ка II курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету економіки, бізнесу та міжнародних відносин, спеціальність 035 «Філологія», освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська», адреса електронної пошти karina.klochko2017@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лінгвокультурний типаж “POLICEWOMAN” в художньому втіленні: гендерний та семантико-когнітивний аспекти.» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата
(студента/ки)

Підпис

ПІП